

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre kor. 20.—

Félévre » 10.—

Negyedévre » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— 2/© Budapest, márczius hó 13. © —

Krónika.

Kávé-ország.

— márcz. 13.

Tavaly nyáron egy angollal utaztam a tengeren. Hamarosan beszédes viszonyba kerültünk és vacsora után a vászonszéken szivarozva, meg akartam gyónatni arra vonatkozóan, mi a véleménye rólunk, mert az angol nálunk is járt és elég jól ismert bennünket. Ilyenkor az ember filozófus. A tenger kitágítja a perspektívánkat. Még a jellemünket is megváltoztatja. Intenzíven érezzük, hogy a földgolyón vagyunk, a nagyvilág a hazánk és hajlandóknak mutatkozunk olyan nézeteket is megérteni, amiket különben mosolyogva utasítanánk vissza. A csillagtalán, porszinű éjszakában, amelynek egyetlen lámpája a tenger villamos tajtéka volt, kérdéseket intéztem az angolhoz. Mit tart, mister, a magyar emberről? Azt, hogy nagyon hangosan beszél. És mit tart az országunkról? Azt, hogy sok kávéháza van. Az angol magyar-szemlélete nem volt alaptalan. Kifejtette, hogy a vonatról leszállván, a pesti kávéházban fehér abrosznál meleg csirkelevest, ham and eggs-et, csokoládétortát vacsorált, többféle pálinkát ivott rá, a pinczér nyolcz pohár hideg vizet hozott, és mikor észrevette, hogy elrontotta a gyomrát, nem engedte a gyógytárba futni, hanem egy szódabikarbónás szelenczét tett eléje. Be kell vallanom, hogy ott a tengeren kissé büszke voltam a pátriámra. Ugy láttam, mint egy mulatóhely-szerű kávé-országot, amelynek kivilágított tükörablakai hivogatóan csillognak az idegen felé. A francia üres bókot dobott volna az ölembe: »lovagias magyar nemzet«. Szerencsére angollal találkoztam, akinek józan-idegen szeme meglátta a fontosat és ezt mondta: »kávéházi magyar nemzet«.

Most jut eszembe ez az epizód, mikor azt olvasom, hogy a pesti kávéház már száz éves és nemsokára megülik a jubileumát. Nem tudom, kik ülnek meg és hogyan, vajjon csak egy szűk iparág, vagy a társadalom is, de én nem tartom képtelennek a gondolatot, hogy pompásan üljük meg, mindnyájan, hogy a jubileum országos és nemzeti legyen. Sokat sopánkodunk azon, hogy nincs karakterünk. Ennek csak az lehet az oka, hogy szégyeljük a karakterünket. Miért nem merjük hangsúlyozni a kávéházi voltunkat, a kávéházi kulturát, a szegénységünk, az otthonatlanságunk, a cifra nyomorúságunk jelképét, mikor csak

ugyan ez a legjellemzőbb és talán a legértékesebb sajátságunk? Bizonyisten, nincs okunk pironkodni. Aki fintorgatja az orrát, hogy a kávéház plebejus hely, a parvenük kaszinója, annak azt mondom, hogy ma már kevés oly arisztokrata és úri kuria van, mint a kávéház, amelynek — mint a hivatalos kommunikéből kitűnik — tisztes munkás, történelmi multja van. Száz éve, hogy született a mai kávéház öregapja. Tiszteld, pesti ember, a kávéházat, vénebb és tiszteleteljesebb az, mint te magad. Neki volt öregapja. Neked, rongyos, talán öregapád se volt. Mi, akik ki vagyunk tudva a nagy tőke áldásaiból, naponta megszereshetjük a fény és a gazdagság illuzióját, mikor beülünk egy izléstelen kávéházba és zsebünkben hetven fillérrel, keleti kényelemmel elterpeszkedünk egy asztal mellett, amely mögött sok százezer koronák állanak, szolgálatkész lakajok sűrögnek, ivlámpák égnek és fűtőtestek donganak. Átjáróházunk a gazdagság, amelynek perzsaszőnyegeit lyukas cipőkkel tapodjuk, de annyit vagyunk ebben az átjáróházban, hogy már szinte a miénk. A középkori király csemecsegő kéjjel ette volna meg azt a rothadt kisimbiszt, amit te ordítva küldesz vissza a pinczérrel. Inkább azt a királyt tartom parvenünek, aki nem finnyáskodott és malaczmódra a tiz ujjába fujta az orrát, mint téged, akinek rongyos a zsebkendője. Aztán a mi kávéházunk családias is. Beszéljek a borseszék lángjáról? Az otthon fehér függönyeiről? A mély diványról, a családi arcképes-albumról, az ősi fészekről? Nem, a kávéházi beszél. Ami történik ezen a földön, itt történik. A kis asztalkáknál diákok készülnek a vizsgára, anatómiát, jogbölcseletet, irodalomtörténetet tanulnak. Ha akarom, szabadegyetem. A nagy asztalnál prelegálnak, esztétikát, filozófiát, architektúrát, nyelvészetet, lélektant, botanikát, gyógyszeriant. Fel kell fedeznem a pesti ember számára, hogy az aszpirin nemcsak a kávéházban, de — elvéve — a gyógytárakban is kapható. Az irodalomról nem is merek szólni. Az első kávéházi törzsvendég Petőfi Sándor volt. Azóta a magyar irodalom a kávésiparral együtt fejlődik, a forradalom a kávéházakban tör ki, csitul el s egy jövődó hisztorikus feladata megállapítani, milyen hatással volt a versekre, az elbeszélésekre, a cikkekre a kávé, ki ivott koffeint és ki cikóriát? Ha gyöngül az irodalom, akkor a feketekávé is gyöngül. Nem tudjuk, micsoda hónaposszobákban laktak a zsenijeink. Sok írónk ágyrajáró volt. De minden kávéházat emléktáblával kell megjelölni. A török fürdő

után a magyar kávéház a legelső keleti specialitás. Itt töltjük el az életünket. A nap minden órájában, minden világitásában ismerjük, mint más az otthonát, reggel hétkor épp úgy, mint éjjel félnégykor és félötökör, amikor a székeket az asztalokra rakják. Van hivatalnok-idő (reggel héttől nyolczig), ügyvéd-idő (reggel nyolcztól féltizig), orvos-idő (reggel féltiztól féltizenegyig), nyárspolgár-idő (félegytől délután háromig), család-idő (délután négytől este hétig), szieszta-idő (este félnyolcztól tizenegyig), lump-idő (este tizenegyttől éjjel kettőig), művész-idő (éjjel kettőtől félnégyig) és ügynök-idő (mindig). Egy barátom szürke házikabátot tart a kávéházában, de ott tartja a könyvtárát, az orvosságait, és a pinczér minden nap szó nélkül hozza a neurolinját, a francia könyvét, felnyitva azon a lapon, ahol tegnap abbahagyta. Ismerek kávéházat, amelyik fekete lobogót tűz ki, mikor meghal egy-egy vendége. A kávéház a mi átriumunk. Csodálom, hogy a pesti kávé még nem ültette a tüzhely mellé a családiasság szent állatját, a czirmos kandurt, s nem állította oda a rokkát is.

Az angol ur így szólt: »Az én házam az én váram«. Én pedig nem kevesebb önérzettel feleltem: »Az én kávéháza az én váram«. A százados jubileum alkalmával le kell jegyeznem, hogy új nemesség van keletkezésben, a kávéházi nemesség. Ajánlom figyelmébe a magyar heraldikusoknak, hogy gyorsan revideálják a magyar családok czimerét s készítsenek új czimereket a jövő nemzedékek számára. A régi lombos fa helyett pléh-gallyak álljanak a mezőben, a talmi hold helyett egy pikkoló-findsa, a pakfon-csillagokat apró ezüstkanálkák helyettesítsék. Hátn pedig, a czimer sarkába odabiggyeszthetnek egy szódabikarbónás szelenczét, egy média-szivart, vagy egy szipkát. Akár egy aszpirin-por sikerült mását is, amely hónapokig keshedt és sárgult a főpinczér szive fölött, a felső mellényzsebében.

Kosztolányi Dezső.

Lira.

I.

Százszor esküdtem: nem hiszek
Álomfejtőnek, asszonynak, leánynak,
De ma, tavaszra langyult a hideg,
S ma röpitnek csattogó, égi szárnyak . . .

Százszor esküdtem: nem füzöm
Remények aranyfonalát titokba —
S ma főnixként elégvén a tűzön
Az égre nézek, bizón, mosolyogva . . .

Sázsor esküdtem: nem szedem
Szavak virágát színes koszoruba:
S ma akaratlan, halksejtelmesen
Új dal suhan a hurra . . .

Százszor esküdtem: e szót szerelem
Nem, nem hordozza a szívem, az ajkam:
Ma belopózott gyászos könyeken,
Oh Istenem, könyörülj rajtam . . .

II.

A nevetést rég elfeledtem
A jó kedvem be messze, messze,
Fáradtan imbolyog a lelkem
Ködök gomolyagába veszve —
Rózsát kínálnak, elhajitom,
Csókot kínálnak: oh, be rossz,
Számum, téged szomjazlak titkon,
Hogy homokoddal beporozz . . .
Legyek kőszobor tikkadt Délen,
Hol ég a földdel összefoly:
És köszemem lesse az éjbe
A csillagot, mely nincs sehol . . .

Kiss Menyhért.

Lizától Ilonáig és vissza.

Irta: BRÓDY MIKSA.

Akkor először voltam falun.

A rutén asszonyok száraz tengeri csutkával és trágyával tüzeltek, amitől maró szaga volt a levegőnek. Azóta valahogyan a szaglásomból és a szájam ízéből olvasztja ki az emlékezet a falu impresszióját.

Turgyán írt nekem Budapestre, hogyha kedvem van nyaralni, jöjjenek el hozzájuk. Ott lakhatom hat hétig az ő házában és kipihenhetem a kávéházakat és az éjszakázást. Neki Marienbadba kell vinnie a feleségét; legalább vigyázok addig a házára.

Reggel érkeztem meg.

Egy öreg szakácsnő forró kávéval és édes fehér kenyérral fogadott. Ráncos volt a bőre és megtépett, szürke hajfürtök szakadtak ki a fejkötője alól.

— Csak maga van itt egyedül? — kérdeztem savanyuan.

— Meg a szobalány — felelte tótos magyarsággal. — Beküldjem?

— Nem — mondtam dühösen.

A hangjában nem tudom mi lehetett, de úgy érthettem volna, mintha azt mondaná: »Jó, jó, tudom, hogy már öregek vagyok; csunya is, ráncos is, bezzeg a szobalány . . .«

Vigye el az ördög! Ahová csak fordulok, ha lány szemébe nézek, vagy asszonyéba, mindenütt az érzékiségemre pislog ki belőlük egy lomha, állati tekintet. Pedig pihenni akarok, lefektetném a lelkemet egy nagy puha semmibe, mely köröskörül eltakarja émelítő vágyakozások elől. Meg vagyok rontva, nincs étvágyam.

Az öreg cseléd nézte, hogyan öntöm le a garaton a kávé, meg hogy fitymálva tépegetem a kalács belét.

— Milyen sápadt az ur a rossz pesti levegőtől — mondta a fejét csóválva. — No majd itten megfiesti a falusi szél. A nagysága is csak ilyen volt, amikor idejött. Most meg ilyen! . . .

A kezével öblös mozdulatot tett, mintha széles fazekat tartott volna benne. Láttam, hogy idegesen ránczoló össze a homlokomat és dühösen spregetem magam mellől a morzsákat. Leszedte az asztrálól a csészéket és vitte kifelé. Utközben is beszélt:

— Talán nem izlett? . . . Pedig magam fejtem . . . Majd beküldöm a szobalányt. He! Van pedig férje is, a Kurta Péter. De már két év óta Amerikában él és a pénzt küldi haza . . . Jó helyre küldi.

Még akkor is hallottam a sopánkodó bugását, amikor eltűnt az ajtó mögött.

Az éjszakai csótól még nedves volt a levegő és növényesztől tapadós. Az ablakon keresztül, mely a gyepes és eperfás udvarra nyílt, hűvösen futott az arczomba, a számba, miközben a nap korongjából meleg csapzásban érintette a fejemet és arczomat a sugarak lehelete.

Megbántam, hogy eljöttem.

Milyen piszkos és szürke a falu!

Amikor a kocsi végighozott a széles, sáros utcán, apró házakat és nagy üres udvarokat láttam, mintha lompos kis kutyák ásítózva tátogatták volna a rettenetes szájukat. Az apró ablakok be voltak zárva; gnómoknak látszottak, akik őrt állanak a feneketlen sötétség nyílásán. Az udvarok végén, ott, ahol az erdős domb lejtője a faluba furódott, kendős asszonyok hajladoztak, görnyedeztek krumpliágyak fölött és hangtalanul verték a földet... Ni, milyen flagellánsok! — gondoltam magamban. Kocsim zörgésére megfordultak és közömbösen néztek utánam. Egy házból pantalonos ur botorkált ki a kapun; botjával tapogatózva mérte az utat. Vak ember volt. Egy alacsony boltajtónál gyerek állt és megszólaltatta a rézfogós csengőt. A hangja mint valami vékony láncz szakított be a csendbe. Egy kapu nyöszörögve, hörögve nyílt meg: két sovány ökör fordított ki belőle egy szekeret; az állatokat senki sem hajtotta, mert a kocsis, vagy gazda sovány szalmahalmazon aludni látszott a szekér mélyében.

Turgyánék háza félig-meddig rozoga kastély volt; egy kis rosszakarattal otromba parasztkunyhónak is lehetett volna nevezni. A kapuja nem olyan félvallu fakerítésbe volt bevágva, mint a többié, hanem alacsony kőfalba volt vésve, mely széles ivben ölelte körül az udvart. Az ablakok nagyobbak voltak és az utca felé lesütötték zöld zsalugáteres szempillájukat. Az udvar egyik oldalán kert is volt, amelyben a sötétkék, bársonyos papszakál dominált. Néhány piros oleander-virág és hervadozó sárga rózsák foltozgatták a kék tónust. Maga a ház náddal és szalmával volt tetőzve és a háta puposan süppedt be a domb oldalába.

Ahogy ott ültem a tágas ebédlőben, mely most nyáron is tele volt izléstelen, virágornamentikás szönyegekkel, vágyódtam vissza Budapestre. Mi keresni valóm is van itten, ha amugy sem tudok megszabadulni Liza emlékeitől. A Keleti pályaudvarra egyenesen az ő lakásáról hajtattam és magammal hoztam a festékes szájának illatos szagát és piros szalaggal áttört csipkés ingének a konturjait. Lehunytam a szememet, hogy ne emlékezzem Lizára és ráemlékeztem...

Valaki kinyitotta az ajtót. Egy fiatal cseléd volt; merevség volt az arczán és kihívó érzékiség a szája körül. Rövid szoknyája alatt majdnem térdig látszott a barna lábszára.

— Ki maga? — kérdeztem.

— Rozi, a szobalány — felelte és megnézett.

Járt-kelt a szobában és rakogatott. Friss volt a járása és hajlékony a termete. Ahogy elhaladt mellett, megfogtam a karját. Nem törődött vele, egy pillanatra megállt, aztán, amikor eleresztettem, szó nélkül, mosoly nélkül rendezgetett, rakogatott tovább a szobában. Én ültem és beláttam, hogy hiába mindeh; az embernek nem támadhat nyugodalma sehol sem, hasztalan akarja kivenni a benne fészkelődő lázakat.

— Az urad Amerikában van? — kérdeztem.

Éreztem, hogy izgalom szorult belém.

— Igen — felelte.

— Visszajön?...

— Nem tudom.

— Jer ide.

Odajött hozzám és ostobán állt előttem. Átfogtam a derekát.

Ebben a pillanatban csengő gyerekkaczagás tört be az ablakon át. A cseléd kifutott a szobából és én az ablakhoz léptem. Ki lehet a leskelődő.

Már ott szaladt a kert tulsó végén és csakhamar a kerítésen kuszott felfelé. Kék vászonruha volt rajta, a szoknyáján bogáncs és leveles galytöredékek tapadtak. Ahogy rávetette magát a fal peremére, az egyik karján hónaljig csuszott a kabát uja. Mintha hattyu nyujtógatta volna a fehér nyakát. Halványlila harisnyája térdig bontakozott ki előttem. Aztán meg a hajának impressziója támadt bennem; — a szőke hajának, melyre kétoldalt lesimult a buzavirággal diszitett és fátlyollal leszorított kalap széles karimája.

Vastagon hullámzó haj volt, a rácsott friss harmattól ezüstös villogással.

Ez volt Ilona.

Másnap szemtől-szembe állottunk egymással. A kék vászonszoknyája csupa bogáncs volt. Kezében kis kézimunkakosarat tartott, mely tele volt vadvirággal. A hajába piros pipaacs volt tűzve.

Már messziről megláttam a kertből. Az erdős domb lejtőjén szedte a virágokat. Átvetettem magam a kerítésen és lassan, halkán, hogy meg ne hallja, igyekeztem feléje. Háttal fordult felém és nem sejtette, hogy jövök. De a száradó fü és apró kemény rögök mérges és gonosz recsegéssel elárultak. Megfordult és amikor megpillantott, elkezdett szaladni, fel a dombnak. Kergettem és amikor utolértem, mindketten nyitott szájjal lihegtünk...

Szemtől-szembe álltunk egymással; a szoknyáján bogáncs tapadt és tépett bokorgalyak kusztak fel a derekáig. A haján épp itta a harmatot a naparany.

— Megijedt? Fél? — kérdeztem, mert tágra nyílt szemmel nézett rám.

— Nem — felelte és mindjárt kaczagott.

A fogai fehérek voltak és élesek.

Nem lehetett több tizenhét évesnél.

— Tudom, hogy nem szokott félni senkitől.

— Honnan tudja? Attól a cselédétől?

Nem volt a hangjában semmi különös: sem guñy, sem szemrehányás.

— Attól — feleltem szemtelenül.

— Még mit mondott rólam?

— Mindent. Hogy ön a méltóságos Ilona. És hogy egyszer félholtra verte a báró urnak a... egy kisasszonyt.

— A papa szeretőjét.

Semmi különös nem volt a hangjában; sem gög, sem nyomatékos szemérem. Nagyon egyszerűen mondta, de amikor kissé meghökkenve néztem rá, elpirult.

Erre aztán hirtelen felém lendítette a kosarát, és telehintett virággal. A szemem, a szám, orrom, a nyakam egyszerre megtelt hűvösséggel, virággal, virágszaggal.

Ilona felhasználta pillanatnyi elkábulásomat és futni kezdett a domb tulsó lejtője irányában. Eltűnt a fák között és én nem tudtam többé utolérni.

Egész nap rá gondoltam és estig mindenütt kerestem. Egész éjjel azt álmodtam, hogy az ágyam szélén ül és tövises virágokkal csapdossa az arczomat. Fájt; de tudtam, hogy álmodom és nem mertem megmoczcanni, nehogy felébredjek.

Még az égen volt a hajnal, amikor fölédtem. Fiatal, piros felhők egy nagy borostyán-tengerben fürödtek. Czirpelés és füttyök, trillázások voltak a levegőben. A vörössárga nap félkorongja öblösen, hömpölyögve, erőszakosan tört fel a mélységből;

körülötte zsenge felhőhullámok sárga harsonákba fujtak bele. Micsoda üdvivalgás volt! Milyen ünnep! A karomon, a mellkasomon megfeszültek az izmok.

Siettem felöltözni és kalap nélkül ugrottam ki az ablakon át a kertbe. Piros sugárkéve csapott a szemembe, egy ideig vakultan szaladtam bele a harmattól nedves levegőbe.

A domb lejtőjén megláttam Ilonát. Kék vászon-szoknyáját széjjelterítve maga alatt, ült a vizes gyepen. A szőke haja tele volt tüzdelve pipacscsal.

Ném mozdult, amikor közeledtem feléje; úgy nézett rám, mintha várt volna. És amidőn megállottam előtte, nyugodtan emelte tekintetét arczom felé, mintha régi ismerősök volnánk.

— Korán kelt fel, méltóságos Ilona.

— Korán szoktam — felelte.

A kis sárga cipőjén meg volt oldva a szalag; hosszú szélei kétrét feküdtek a fűvön.

— Megkössem? — kérdeztem.

Letérdeltem a lába előtt. Visszarántotta mellőlem és szótlánul rázta a fejét.

— Miért nem?

— Mert nem.

Rám nézett és egész naivul, magyarázó hangon szólt:

— Hisz most bontottam ki; saját magam. Kavics ment belé.

Ezzel megragadta a cipőt, lehuzta a lábáról és nyílását lefelé fordítva, rázta ki belőle a homokot és kavicsokat.

A lába nem volt nagyobb egy mérsékelten megfeszült arasznál. Sárgásbarna harisnya volt rajta.

A szívem dobogott, amikor leültem mellé, vele szemközt. Egy ideig szótlánul néztem rá, aztán így szóltam:

— Nem idegenkedik tőlem? Nem tartja illetlennek, hogy bemutatkozás nélkül magához ülök?

— Hát hogy hívják magát?

— Gorgiasnak — hazudtam.

— Furcsa neve van. Én csak Ilona vagyok.

Hangtalanul néhányszor próbálgatta a Gorgias kiejtési módját.

— Nem fogom elfelejteni. Gorgias. Mért jött a faluba?

— Csak azt tudom, hogy mért vagyok itt.

Nem értette. Rám bámult.

— Csak tegnap dél óta szeretem a falut. Ma reggel óta pedig az idegeimmel, a szívemmel hozzá vagyok növe.

Piros lett az arczom, amikor ezt mondtam; ebben a pillanatban azt hittem, hogy egy nagy szerelem leselkedik rám a hátam mögött és mindjárt befogja a szememet és azt kérdi tőlem: »Ki vagyok?«

— Hol volt tegnap egész délután? — kérdeztem. — Estig kerestem.

— Tudom — felelte. — Ott az erdőben. Láttam, amikor a fák közt, a bökrokban lesett utánam. És olyan mulatságos volt, hogy nem talál rám, pedig mindig ott bujkáltam a háta mögött.

Nevetett, mint egy pajkos gyermek.

— Kegyetlen! Most már értem, hogy félholtra tudott verni egy szegény lányt.

Elkomolyodott és nem felelt erre a megjegyzésemre. Rövid gondolkodás után így szólt:

— Megcsókolta?

— Kit?

— Azt...

Nem tudtam, mire és kire gondol.

— Kit?

— Azt... a Rózit...

Haragudni kezdtem.

— Értem, hogy félholtra tudott verni egy szegény leányt! Ha a papája volnék, egy sötét szobába zárnám be és nem engedném, hogy a nedves fűben futkosson egész nap, idegen férfira leskelődve és másnap a harisnyáját mutogassa neki.

Mérgesen felelte:

— Mi köze hozzá...

— Igen, bezárnám egy szobába, és megverném magát...

— Azt ne merje megtenni! A papa sem meri. Azóta, hogy a mama Párisban lakik és az a lány nálunk van.

Felhuzta a cipőjét, és amikor látta, hogy a lábát nézem, elpirult. Haragosan ugrott fel a földről és így szólt:

— Megyek.

— Menjen!

Indult lefelé a dombon. Én a karja után kaptam és akaratom ellenére hevesen rántottam vissza magamhoz. A kosarát az arczomba dobta, én meg ráütöttem a kezére...

Egy ideig a dühtől pirosan és szótlánul néztem rám; a keble lihegett, előre hajolt, mintha a legközelebbi pillanatban rám akart volna rohanni. Én feléje nyultam mindkét karommal, magamhoz rántottam a fejét és megcsókoltam a szája közepén. Körmeit végighuzta az arczomon, de nem eresztettem el, hanem a makacs-kodó fejét szorosan két kezembe fogva, mélyen a könyes szemébe néztem.

— Be nagyon megszerettelek! Nagyon, nagyon, nagyon szeretlek! Szeretlek, szeretlek, szeretlek!

Éreztem, hogy valaki hátulról nagyot szorit a karomon, aztán bottal a fejemre üt. Eleresztettem Ilonát, megfordultam és egy alacsony, borzas haju kis embert pillantottam meg, amint még egyszer felém akart sujtani a botjával. Ilona elkapta a levegőben a botot. Az emberke magánkívül ordította:

— Szemtelen! Szemtelen! Hogy merészelt?

— Papa, ne bánts! — hallottam Ilonkát.

— Azonnal takarodjék...

Neki akartam rohanni az emberkének, de gyáva-ságból meggondoltam a dolgot. Szótlánul megfordultam és hazamentem. Estig otthon ültem a szobámban. Kinéztem az ablakon és vártam a lányra.

Eljött.

Egész sötét volt, amikor belopózott a kertbe. Tudtam, hogy oda fog állni az ablakhoz, meg fogja fogni kezével a fejemet és meg fog csókolni.

Lábujjhegyen lépett az ablakhoz, rákulcsolta kezét a fejemre, odaszoritotta a pihegő kebléhez, aztán megcsókolt. Perczekig tartotta száját a számon, éreztem, hogy meleg könyvek nedvesítették meg az ajkam széleit. Perczekig szorult a szája a számhoz.

Aztán mind a ketten hangosan, vidáman, ujjongva neveltünk. Amikor szólni akartam, a tenyerét odanyomta az ajkamhoz és tiltakozva rázta a fejét. Aztán megint csókolt. Nem sokszor, csak egyszer; de perczekig tartott. Ki akartam hozzája menni; az ablakon keresztül, egy pillanatra eleresztettem a fejét. Mért eresztettem el? Mért eresztettem el?... Mért?

Mint valami árnyék suhant el és aztán nem láttam többé. Mért eresztettem el?

Éjfélíg a falu utcáján botorkáltam, minden kapuzugba benéztem, a kastély parkjáig elmentem, onnan vissza, egyre keresve a lányt, de hiába.

Fáradtan lefeküdtem az ágyamba. Nem tudtam elaludni, mert fájt a fejem. Hajnal felé pedig már arra

gondoltam, hogy mennyire kívül esik tőlem ez az egész kaland. Egy neveletlen lány, aki bogáncsos szoknyában futkos egész nap az erdőben... És milyen másképp látom én az életet, az én életemet! Piszkos vagyok a kulturától és a raczionalizmus fekete levében vagyok meghempergetve... És Lizára gondoltam; az ő piros szájjára és piros szalaggal áttört csipkés ingfodrára...

Korán reggel kocsit rendeltem és elutaztam.

Égett tengeri csutkáknak a füstje olvasztja ki a szám ízéből a falu emlékét.

Toll és tör.

— márcz. 13.

A KASZINÓI FELFOGÁS szembekerül a katonai felfogással és másnap az emberek kezeiket tördelve nyöszörgik, hogy a polgárság és katonaság közt megszűnt a barátság s holnaptól kezdve katonaság és polgárság ellenségként bánnak el egymással. Ezt a rémképet a kaszinók festik a falra, de a polgárság nem ijed meg, mivelhogy a kaszinó nem képviseli a magyar polgárságot. A kaszinó és a polgárság két külön tényező. Az egyiknek semmi köze a másikhoz, s ha most a kaszinó a polgárság afférjává fujja fel a maga házi ügyét, a polgárság — bármilyen megtisztelő rá nézve a kaszinó friss felfogása — nem vállal közösséget az urakkal. A polgárságnak nincs afférja a katonatisztekkel, mert nem a polgárság, hanem a kaszinó bántotta meg a katonatisztet, amiből önként következik, hogy elégtétellel is csak a kaszinó tartozik és nem a polgárság. Mi ezután is jóbarátságban maradunk a katonasággal, de ha a kaszinónak az affér kedvező elintézésére okvetlenül szükséges, hogy maga helyett az egész polgárságot állítsa szembe a katonasággal, ám cselekedjék kedve szerint. Ilyen jótékonyásra kapható a polgárság, melynek fényes elégtétele, hogy azok hívják segítségül, akik lenézték, kicsufolták és megtagadták.

AZ IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG *ugy tesz, mintha szégyelné azt az elnöki megnyitóbeszédet, melyet Szász Károly mondott a társaság legutóbbi közgyűlésén. Pedig dehogy is szégyelli. A társaság a modernség álarczát vette ugyan magára, mikor megalakult, de rögtön a megalakulás után trónjára ültette a maradiságot. Szász Károly tehát a társaság irányát és szellemét szolgálta, mikor lecsepülte a modern drámairókat és leszidta a Nemzeti Színházat, amely a modern magyar drámairók előtt megnyitotta kapuit. Minő jögon szégyenkezik tehát a társulat és minő jögon tagadja meg azt az elnököt, akinek minden büne, hogy feledékenységében felcserélte a társaság nyílt és titkos céljait: nyíltan beszélt a maradiságról, holott a társaságban csak zárt ajtók mögött szabad erről beszélni. A megnyitóbeszédnek csak ebből a nézőpontból van valamelyes jelentősége: leleplezte a társulatot, s a magyar drámairók most már halározottan tudják, hogy az ellenségeik száma egygyel gyarapodott. Az írók ezt is elbirják. Tovább csinálják az irodalomtörténetet, nem törődve azokkal, akiknek fáj, hogy az új irány megszünteti a régi sablont: a régi mintáknak nem vehetik hasznát, a készen kapott uniformisokat nem huzhatják rá az újabb generációra. Az új értékek új megállapításokat igényelnek, gondolkozni kell és ez kellemetlen nekik. Hát hogyné vinné el az ördög az új drámairókat, akik ennyire megnehezítik a történetírás munkáját.*

A FŐKAPITÁNY beteg volt, de otthagyta néhány órára az ágyat, hogy megadja az agyonlőtt fogalmazónak azt, ami Boda ur legjobb meggyőződése szerint megilleti az áldozatot. A főkapitány meggyőződését tiszteljük, de különösen találjuk, hogy benne ily meggyőződés kialakult. Egy tisztviselő idézésekkel kényszerít magához valakit és hivatalos hatalmát használja fel arra, hogy ezt a valakit megfélemlitse és behódolásra kényszerítse. A főkapitány mindezt tudta a temetés napján s mégis fenhangonmondotta a köréje gyűlt rendőrtanácsosoknak és fogalmazóknak, hogy az áldozatban egyik legkötelességtudóbb tisztviselőjét vesztette el. Igazán nem tudjuk, hogy a rendőrtanácsosok és fogalmazók hogyan érezték magukat, mikor ezt a nyilatkozatot hallották. Ismételtük, hogy Boda ur jóhiszeműségében nem kételkedünk, de a közérdek szempontjából károsnak, sőt veszedelmesnek tartjuk, ha a közönség véleményével és ítéletével szemben ilyen kritikák hallatszanak. A közvélemény bűnösnek mondotta a fogalmazót, és hivatalos helyen ugyanekkor dicsőhimnuszt zengenek a fogalmazó erényeiről. Mi egész jegyzéket állíthatnánk össze ama rendőrtisztviselőkről, akik ezt a dicsőhimnuszt inkább megérdemelnék, mint az agyonlőtt fogalmazó. És Boda ur éppen csak ezekről hallgatott. Rosszul tette. Mert a közönség, az érzelmeiben megbántott tömeg könnyen gyanakszik és azt kérdi: Ha ez volt a Boda ur legkötelességtudóbb tisztviselője, ugyan milyenek lehetnek a többiek. ;

A VELENCZEI KIÁLLITÁSRÓL közölt cikkünket sok kiváló, érdemes magyar művész félremagyarázta. Ezt olvassuk ki abból a levélből, melyet több magyar művész aláírásával kaptunk válaszul. Nem mondtuk, hogy a magyar művészet a velencei kiállításon csak az a 6—8 művész képviselheti becsülettel, akiknek munkáiból a magyar kiállítást rendezik. Nem mondtuk, hogy a rendezésnek ezen módja ellen csak a tehetségtelen művészek tiltakoznak. És végül nem mondtuk, hogy a numerus clausus-t csak azok hibáztatják, akik a régi rendszer hívei, s mint ilyenek, a művészetet nem a tehetség, hanem a közéleti érvényesülés és a hivatalos tekintély szerint osztályozzák. Cikkünk egyetlen helyes értelme csak az volt és csak az lehetett, hogy a kijelölt 6—8 művész kétségkívül dicsőséget szerez Velenczében a magyar művészetnek, de egyetlen szóval sem állítottuk, hogy még sok, nagyon sok magyar művész ártana hírünknek és dicsőségünknek, ha a kiállításon való részvételre felszólítanak. Ilyen állítás ellenkezik meggyőződésünkkel. S hogy meggyőződésünknek pozitív formában is kifejezést adjunk, kijelentjük, hogy a magyar művészet nagy nyereségének tartanók, ha a velencei kiállítók névsorát kibővítenék mindazokkal, akik a magyar művészetet nem a szájukkal, hanem ecsetjükkel szolgálták s alkotásaikkal előkelő helyet biztosítottak maguknak a magyar művészet történetében. Vaszary János, Katona Nándor, Kernstock Károly, Rippl-Rónai József, Fényes Adolf, Glatz Oszkár, Dudics Andor, Kosztolányi Gyula és még egy egész sereg a fiatalabbak közül feltétlenül megérdemli, hogy helyet kapjon ott, ahol a magyar művészetet kell a világnak bemutatni. Még szigorubban nézve a dolgot, azt kell mondanunk, hogy a külföldi kiállítások rendezőinek kötelessége teret adni a művészeknek, még ha azok nem is követelik dörömbölve a helyet maguknak. Mennyivel inkább kötelessége hát, ha ezek a magyar művészek bejelentik igényüket a velencei kiállításon való részvételre. Ma már tudjuk, hogy a mellőzés a legkiválóbbakat is bántja. Tudjuk, mert ma már nemcsak annak az egy-két talentum nélküli mesterembernek a csatakiáltását halljuk, akikre mult heti cikkünkben céloztunk, de halljuk a jogos érdekeiben megbántott kiváló művészek feljajdulását is. És ott, ahol ennyi

mellőzött ambíció és ennyi erős tehetség panaszkodik, ott kétségkívül súlyos mulasztásokat követtek el a magyar művészet kárára. Hogy e sok kiváló művész elöl miért zárják el a velencei kiállítás kapuit, nem tudjuk. Az itthon rekedtek egy érdekszövetség munkájának mondják a kiállítók névsorának összeállítását. Ez súlyos vád, s mi lehetetlennek tartjuk, hogy ilyen vád beigazolás nélkül és be nem igazolás esetében büntetlenül maradjon.

Krónika II.

Flirt.

— márcz. 13.

Olcso dicsőség mizantropnak lenni; az ember felveszi a kétezer koronás nyugdíját, falura vonul és az érdekesség glóriáját fonogatja homloka körül embergyűlölő magányában. Asszonyt utálni azonban már több vesződséggel jár és legfőképpen azzal a gyanúval, hogy a rég megboldogult derék vasgyárosok romantikájára pályázik az az illető, akit elfut a méreg, valahányszor az erősebb nemre, a hódító női nemre gondol. Magam is egy ilyen illető vagyok, aki ma reggel óta nobilis donkizsói hangulatban szeretnék harcra tüzelni, zászlót bontani, keresztes hadjáratot indítani zsuponban-bugyogóban járó embertársaink ellen, akiknek nincs egyéb gondjuk az életben, mint visszaélni azzal a közös jogunkkal, hogy utódok ősei lehessünk.

A huszéves Rosenthal Salamont hatvan napi dologházra ítélte a newyorki bíróság, mert a tizenhat éves Burke Irénre rámosolygott az utcán. A bíró tiltott flirt címén mondta ki szigorú ítéletét, aminek utána Burke Irén kisasszony meglegedetten távozott a tárgyalási teremből, mert igazságot szolgáltatott neki. Ezt olvastam ma reggel az újságban és ezért vagyok olyan mérges, hogy képes vagyok az itt következő dűhsárga pamflettel támadni a flirt ellen. Nagyon érzem, hogy a »képes vagyok« nem egészen méltóságteljes magyar kifejezés korrektség szempontjából, de amikor az ember dühös, olyankor mindenre képes.

Igenis kérem, a flirtöt nem a férfiak találták ki, eszükágában sem volt az ilyesmi, ez a féluton való, időfecsérlő veszteglés ellentmond a férfi-fogalom filozófiájának. A filozófia pedig az Ostwaldok és a Bersonok korában — ugy-e hölgyeim — szent és sértetetlen? Angol hölgyek csendes tiltakozása százféle bolond puritánizmus ellen volt a modern flirtation kezdete. Ebből a lelki szükségletből alakult ki a philander-ség divata, mindenütt a világon, ott is, ahol a hölgyek természetes hajlamait nem akarták wellesléyanusok, metodisták, quakerek ötleteivel rendszabályozni. Például nálunk, ahol ugyancsak a hölgyek nemzetközi szövetsége dolgozik a flirtintézmény érdekében.

Csak vallja be, kedves Matild, vagy hívják önt, hogy az a flirt, mely kettőnk között lejátszódott, a kegyed rendkívül ügyes haditerve szerint készült, anélkül hogy nekem módom lett volna ijedt passzivitásomból kilépnem. Már odahaza felszerelte magát a csá-

bitás egész fegyvertárával: tetszett magát mélyen kivágni, — ez felül volt; hasított szoknyába bujt, — ez alul volt; füzője olyan allűröket adott keblének, hogy amikor kissé közelebb léptem önhöz, az idegességtől elpirultam; és a legmegbízhatóbb droguistánál vásárolt vízzel öntötte magát végig. Vallja be, hogy perczekig tüzelte riadt valómat a tekintete. Az a szegény kinevetett költő jutott eszembe, aki egy boldog versében ezeket a sorokat írta: »A grófnő szeret; a grófnő szeret! Ah! hisz páholyából rám nevet!« A tekintete, kedvesem, olyan roppantul tüzelte rongyos valómat, hogy a szerelem normálisabb kőkorszakában odaléptem volna önhöz és így szóltam volna:

— Legyen! Az öné vagyok! Legyen az enyém!

Mostanság azonban az ilyesmivel nevetségessé tettem volna magamat és ön visszautasító hangon így válaszolt volna:

— Pardon, édesem, erről szó sem lehet. Nem ösmerem önt, azt sem tudom, kicsoda. Az egész, amit önnek nyújthatok, egy kis flirt. Megcsókolhatja a kezemet.

— A csuklón?

— Ott semmiesetre sem; az már nem kéz. És ha már nem az, hát legfeljebb csak a könyökön felül csókolhat meg.

Ez az a pillanat, amikor idegességből elpirulok, és amikor az ön egész fegyvertára lényemnek szegződik. Én szegény fejem elszédül, aminek utána ön szigorúan förmed rám e szóval:

— Szemtelen!

És én? Én reszkető hangon felelem:

— Megengedi, hogy bemutatkozzam?

Vallja be, hogy így van! Vallja be, kérem, hogy az én aszfaltbetyárságom és arczátlanságom chimérája nem egyéb táncznál, amelyre ugyan Katót könnyű hívni, de amelyben ön a hívó fél és én vagyok Kató. És ha van őszintesége ezt bevallani, akkor jöjjön velem, szegény don Quijotte-tal, epés dűhrohamot ontani a tizenhat éves Burke Irén ellen, aki felperesként állt az amerikai flirtbíróság előtt. Hatvan napi dologházra ítélném el Burke Irént és önt is, kedvesem, és a nagyságos asszonyokat és a kisasszonyokat, akik a Kossuth-utczában, a Váci-utczában lesütött szemükbe olvasztják czudar aszfaltbetyárok gyengéd szívét. És hathónapos várfogsággal sujtánám önnagyságát, aki férje testi jelenlétében — de szellemi távollétében — térdét véletlenül Pista vagy Gyuri tenyerében felejt. Másfél évi börtönnel ítélném el Ipszilon kisasszonyt, aki a mamáját pont egy perczcel azelőtt küldi ki a szobából, amikor István vagy György hátgerinczen csókolja, részint benső meggyőződésből, részint muszájból.

Ön azonban, Matild (legyen Matild), nem akarja bevallani, hogy nekem igazam van. Kénytelen vagyok tehát tehetetlenül dülni-fulni a flirt intézménye ellen, egymagam, egészen egyedül; dűhsárga pamflettel törni az asszonyokra, akiket őszinte szívből gyűlölök, nem törődve azzal, hogy már emez írásom miatt magam is kinevetem magam és szégyellem, hogy e cikket át-olvasva, ilyen szavakat látok benne: filozófia, Ostwald,

Berson, metodisták; csupa művelt kifejezés, amelylyel az ember csak olyankor hivatkozik, amikor mérges, vagy amikor hajlama a hivatkozás.

Arra gondolok, hogy éppugy irhattam volna cikket a flirt mellett és a nők érdekében. Véletlen csak, hogy az újságban azt a felháborító kis hirt olvastam a szegény Rosenthal Salamonról, ami arra készítetett, hogy a flirt ellen irjak meggyőző értekezést. Legközelebb azonban mellette török pálczát ugyanilyen meggyőződéssel.

Maitre Jacques.

Csokonai városában.

Szomoru város, alvó város.

Próféta-harczok kaczagója.

Roppant czirkuszi népség

A lakója . . .

Szomoru város, alvó város.

Ezer esztendeje, hogy álmos.

Az utczája göröngyös, sáros.

Nappala véres feketeségü.

Szemetes, konkolyos benne

A szérü . . .

Az utczája göröngyös, sáros.

Csak a temetője virágos.

Hogy szeretem: de bánom, bánom.

Leesett koronám sarába.

Mert én vagyok itt a tévedések

Nagy királya . . .

Hogy szeretem: de bánom, bánom.

Megölte magban a virágom.

Szombati Szabó István.

A tudomány jegyében.

A fehér farkas halálára.

I.

Révedten elnéztem az újságok fölött és csöndben mondogattam magamnak akkor:

— Remekbefaragott, drága kínai képzet: fehér farkas, az évekkel távolkerült régi ismerőseimnek, a vajszin porcellánok és teásdobozok sárkányainak testvére vagy. E sárkányoké, kik, mint eszembe jut, finoman festett, hóvállu hegyvidékek erdeiben laktak és legtöbbször elvadult, öreg remetékkel folytattak tünődő párbeszédet az életről, istenségről és halálról. De napszállat után, mikor éles profilban rajzolódnak az alkonyi égre a merev ormézatú hegyek, gonosz szándéku, világító szemmel kcszáltak a lapuló embertanyák tüzei körül.

És testvére vagy ama puhakó- és régibronz-szobroc-káknak is, melyek fagyott mosolygással ülnek szögletekbe és ujjaik között furcsa ficzamosan tartanak egy-egy keleti gyümölcsöt, elmélyült szimbólumot. A torz formákkal építő szerkesztésből pedig kitetszik, hogy a primitív valóságismereten és utánzáson már századévekkel tulkerült...

E stilizáltan bős sárkányokra, sajátos plasztikájú szobrokra és régi porcellánokra kellett gondolnom legelőbb, mert mindannyian egyenlőképp különös testvérei a fehér farkasnak.

II.

Mondják, hogy nagy emberek és nők életében el szokott következni egy telt gazdagságu idő, mikor minden mellékesen lendített gesztusban és félhalkan kimondott szóban egy hosszú, bölcs élet tömör eredményei ütköznek ki. A régi erjedésekből kristályosodott nyugodt formák és a tapasztalások, melyekből a lélekbevégoakat nem fölözte le a felejtés, elmélyítik az egyén minden megnyilatkozását. A végső gazdagság drága, szenilis állapota ez, melybe egyképpen elérkeznek egyesek, mint régenfejlődött kulturájú népek.

Igy a mai Kína, mint a jelek mutatják, már ide fejlődött. Nyelvében például ezer esztendő óta csiszolódo finomságok usznak, mint finomszirmu mágikus áloe-virágok...

Régen tudjuk már, hogy a nyelv legértékesebb részében nagy alkotóművészek életeinek dusan rétegezett avara. A bibliás Luther, a Schlegelek, és Nietzsche Frigyes, vagy, hogy magyarokat említsek: Magyaritól és Pázmány kardinálistól a mai napig minden nyelvész legfinomabb és leggyökeresebb észrevéveit, legélesebb szemü tapasztalását gyurta át kifejező trópusokká, metaforává, hasonlattá abban a veritékes igyekvésben, melyben mondani-valóinak finoman átértető és olykor monumentális formákat keresett. Minél régibb valamely kultúra, minél több individuális lendítőerő bontakoztatta fejlődésében, annál szétágazóbban szövődnek a nyelvbe a szálak.

És Kína már ott tart, hogy már azok a szavak is, melyeket szántogató parasztok, öreg mivesek és rablók fűznek egymás mellé gondolkodva, telvék időkben finomodott, tömör képtartalommal és régenhalmozott, csudálatos barokksággal.

Nyilván furcsákat tervelő különös emberek e rablók. Mozdulatvilágukban egy döbbenetes, keleti kegyetlenség virágzik elő, amint ott állanak régi fegyverzetben, övükben karmosan görbülő, jelmondatos ó-kínai késekkel és ruhájukon egy szögletes betűjü misztikus jeggyel egy barlangban éjjeli tűz körül. Valamit tervelnek, vagy talán panaszkodnak, míg a vörös füstből tünődő sugárik olykor elő egy házibálvány ékköves szeme. Kívül pedig egy nagy kínai folyam zug az éjszakába... Mondom, furcsákat tervelő emberek lehetnek ezek a rablók, mégis bizonyos, hogy nem érzik át gyökeréig azt a tartalmat, mely a fehér farkas szóképebe történetileg belesűrösödött.

Talán elfakítja ezt a használat folytonossága, mint amaz érmek és tallérok gondos ötvözését, melyeket hajdani esztendőkből választott alkalmakból vertek és oldalikon régenvitézlett uralkodók profilját viselik, kik nagy tömegeket ütköztettek össze a nagy fal védelmében, vagy nemrégiben bizakodva indultak az első schleswigi háborúba... Veretük megkopott, de zöngésük még nemesen beszédes a szomjas, idegen füleknek.

És mi, kik először kerülünk szembe e kínai képpel, a kínai kultúra mélységes forrásait, a régi, nagy teremtkö alkotó lázát, szervező látását és életét érezzük benne közvetlen elevenességgel.

Ezért gyöngén elámulunk, eltünődünk rajta ilyenkor.

III.

Kissé felületes hasonlóságok után indulva, szimbólikusnak érezhető Kína új irányu fejlődésére az a háboru, melylyel a fiatal köztársaság a fehér farkas rablói ellen fordul.

Nyilván egy jelentős részletmunkája ez annak a nagy műveletnek, melylyel az új Kína kifelé lendíti eddig a lelkiek felé fordult energiáit, melylyel odahagy minden évezredek óta folytonos esztétaságot, álomötvésséget és egy mitikus erejű, roppant gesztussal indul a külső cselekvések felé.

A régi kínai »államtudomány« könyvei helyett Armstrong and Vickers urak kétségtelenül súlyosabb argumentumaira építi államiségát. És mi sietünk kimondani, amíg ezt érdektelen objektivitással tehetjük, hogy: Kína jó utakon jár.

IV.

E pillanatokban mégis egy egészen könnyű elborulás borzong keresztül rajtam. Mondhatnám elnézésükkel, hogy szomorú vagyok.

Pekingben, a messzinyújtózó Hata-mön főuton most is nyüzsgő tömegek járnak, mialatt ezeket írom. És senki sem tudja, hogy e percekben is finomkonduláshoz ért a veszett Ó-Kína spirituális kulturájának. Szájukba még egyenlő gazdagsággal adja az időkfínomított szólásokat a kincses öregségű nyelv, és nem tudják, hogy görcsös, merev inakkal összegömbölyödve, furcsa kis szörnyajkát inyéig felhuzva, a barokk szóképek, merev istenszobrok és öreges, ősi templomsárkányok félelmes testvére, a fehér farkas meghalt.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

II. rész. Ugyanaznap, este.

(10)

TIZENHATODIK FEJEZET.

— Teringettél! — szólt a doktor, őszintén elképedve, hogy a herceg ilyen váratlanul hozzácsatlakozott.

Helén arcza egészen halvány volt, amikor fölkel és asztalt bontott. Szemei nyugtalanul keresték férje tekintetét, de hiába. Sokszor hallotta már a herceg a becsületes falusi doktor hasonló fejtegetéseit, de eddig nem igen méltatta nagyobb figyelemre, mint hogy szeliden nevetett rajtuk. Sokszor, gyerekes rosszalkodásból, még ő maga, szándékosan ugratta egymás ellen a barátságos ellenfeleket, odadobva nekik valami fogas kérdést, amely fölött tüzesen vitakozhattak.

A doktor azonban ma este megbocsáthatatlanul messzé ment. Nyilvánvaló, hogy a Cluny türelmének is megvolt a határa. Most már véget akart vetni a dolognak. Azért mondta, amit mondott, s azért volt ennyire fölindulva. Helén legalább így fogta föl az egész esetet.

— Lebel az imént igazán tulment a megengedhető legvégső határon is — szólt a kanonokhoz, mialatt csendesen, méltóságosan visszatértek a társalgóba.

— Istenem, hercegné, — válaszolt az egyházi férfi, halkán, kenetesen — mégis meg kell bocsátanunk neki. Szegény ember, nem tudja, mit beszél.

Bizonyos kimerültség vett erőt mindnyájukon, s ez még jobban fokozódott, mikor a könyvtárszobába vonultak vissza. Helénnek, ki már alig várta, hogy megölelhessen férjét, megkérdezhessen, miért volt olyan izgatott, megnyugtathassa; ilyen lelki állapotban nem volt meg az ő rendes, megszokott készsége, hogy vendégeit kellemesen szórakoztassa. Így aztán, egy kis félórai kelletlen, szakadozott társalgás után, min-

denki csak örömmel fogadta De Lormesné asszony abbéli kijelentését, hogy kimerült testével és keservesen fáradt lelkével szeretne éjszakai nyugalomra vonulni.

Nagy megváltás volt ez különösen Totol számára, ki Nessivel azonnal elillant a billiárdszobába.

Aztán a kanonok is kivált a társaságból: itt volt az ideje, hogy elvégezze rendes esti ájtatosságát a kápolnában. Majd a doktor jelentette ki, többrendbeli hangos ásitás után, hogy ő is haza ballag, csak éppen megnézi előbb egy perczre betegét, Róza leányasszonyt.

Helénnek ezalatt feltűnt a Joy bágyadt arcza.

— Mondj jó éjszakát, édesem, — szólt hozzá, megcsókolva homlokát — és menj szobádba. Azért egy pillanatra még benézek hozzád. Csak eredj.

— Jó éjt — szólt a leány, engedelmesen. De még tétovázott egy kissé.

— Jó éjt, Joy kisasszony — szólt barátságosan a tengerész, ki legközelebb állt hozzá és feléje nyújtotta kezét.

A leány, kisvártatva, odacsusztatta vékony uj-jacskáit a hatalmas tenyérbe és érezte, hogyan tűnnek el a jó meleg, erős, oltalmazó szorításban. De a tengerész szemei hiába keresték a leány tekintetét, aki ezalatt azt gondolta magában: »Milyen csunya nagy keze van ennek az embernek«.

— Jó éjt, Sir — szólt most a leány a herceghez és magában talán azt tette hozzá: »Neked pedig, akit szeretek, milyen gyönyörrel fogom most mindjárt megérinteni a kezedet«.

A herceg azonban abszolút fizikai irtózáttal küzdött magában a kínálkozó kézszerítés ellen. De ezt a habozást csak Favereau vette észre, a mindig résen álló, ébren örökdő Favereau, ki nem is mulasztotta el, hogy azonnal közbelépjen, a leány és a herceg közé.

— Kisasszony, én kívánok magának igen-igen nyugodalmat jó éjszakát — szólt Favereau olyan hangon, mely csodálatos módon jóindulatu atyai és ünnepélyesen figyelmeztető volt egyszerre.

A leány pedig, amilyen örömmel nyújtotta volna kezét a hercegnek, éppen olyan kelletlenül fogott most kezét Favereauval, s megérezte a kézszerításon, hogy az voltaképpen tuszkolja ki a szobából, biztatja, hogy csak siessen kifelé.

»Az utálatos vén ember. A rosszlelkű vén ember! Mennyire gyűlölöm!« — mondta magában, mialatt távozott s ment föl a lépcsőn szobájába.

*

Mikor a herceg a dohányzóban kényelmes karosszékebe vethette magát és elrejtőzhetett szivarfüstje mögé, úgy érezte, hogy ime végre megszűnt a fárasztó készenlét és vigyázat feszültsége és elérkezett a várvavárt pillanat, amikor nyugodtan foglalkozhatott gondolataival, magára maradhatott kinzó tépelődéseivel, ami ugyan nem lehetett nagy élvezet számára, de vannak helyzetek az életben, amikor még ez is élvezetszámba megy a kiállott aggodalmak után.

Favereau és Dodd, akik szintén kényükre temetkeztek karosszékükben, úgy látszott, maguk se kívánták, hogy a herceg foglalkozzék velük, hogy mulattassa őket. Általános csend, némaság uralkodott a szobában, csend, hallgatás, melyet mindenki örömmel üdvözölt, melyet csak elvétve szakított meg a billiárdgolyók összeütődése, amint távolról áthallatszott, meg a jókedvű billiárdozóknak egy-egy alig észrevehető vihogása.

*

Cluny egy darabig csak szivta gépiesen a szivarját. Az ebédnél lefolyt társalgás egyes részlete, a doktor nyers hangjának visszhangja összevegyült nyugtalanul háborgó gondolataival, amelyek felváltva hol vádolták azért, amit elkövetett, hol mentegették, magyarázták tetteit. Aztán egyszerre csak eltűnt az égő vörös karika a barna dohánylevélről. A szivar kialudt. A herczeg kezei élettelenül pihentek meg a karosszék két oldali vánkosán.

*

... Haszontalan faj vagyunk! Igen, ön is, herczeg ur, lovagias becsületességének magaslatáról, — szegény Franciaország. Szegény Franciaország, valóban az!... Vajjon igaza volt-e Lebelnek? Vérükben van-e a leromlás csirája? És az ő érzékeny becsületessége! »Oh, ezek sokkal piszkosabb dolgok, hogysem én hozzájuk nyulhassak!« Isten oltalmazzon bennünket! Hogyan! Ez az ügy, melyben férfiak, hazafiak sorban hazudtak dicséretes czélből, igen dicséretes czélből, ők legalább azt hitték, — és az ő »becsületessége« nagyon is érzékeny volt, hogy egyáltalán beszélhessen a dologról. És mivel volt ő jobb ma este, mint a hamis tanuk, mint azok, akik sikkasztottak a »szent czél érdekében«, amint mondták? És Favereau, aki pedig egyenes, jólelkű ember, maga is hazudott, sőt hazugságra ösztönzött, mind csak a jó czél érdekében, oh, oh, az a jó czél! »A fiatal arisztokrata czipője sarkával, sétapálczájával kergeti vissza a lángok közé a gyöngéd, finom urihölgyet. A becsületes matróz káromkodva löki vissza a habokba a fuldokló asszonyokat, gyermekeket.« Miért? Totol megmondta az okát. Az ördögbe is, hát azért, hogy megmentse a saját bőrüket! Helén meg közbekialtott: »Oh, ha az én Clunym ott lett volna!« Oh, oh, jóságos Isten! Ördög és pokol! Az ő Clunyje!... »Önök, derék uri emberek! Két férfi egy leány ellen!« Derék férfiak, az már igaz! »Tegyétek csak őket próbára, — mondta a doktor — és meglássák, nincs bennük se erkölcsi, se fizikai bátorság.« Mit tett ő, a gyöngéd becsületesség férfia, mit tett egy nővel, egy gyermekkel? Miféle lángokba kergette, a pusztulás, kétségbeesés milyen hullámaiba lökte vissza? És miért? miért? Totol erre is kibökte a gyalázatos magyarázatot:

»Az ördögbe is, hát azért, hogy megmentse a saját bőrét.«

— Oh, nem, nem igaz, nem azért tette! Ő csak Helént akarta megmenteni, csak őt egyedül!

Ennek az embernek egész lelke a neje iránt érzett szenvedélyes gyöngédség áradatán hullámozott. Helén tiszta, egyszerű, szerető képének látomása támadt föl lelkében, a békességnek, üdvösségnek szépséges képe, körülvéve minden nőiesség, minden szeretetreméltóság illatával. Egy perczig azt képzelte, hogy ott térdel neje előtt, fejét ölébe hajtva, és elképzelte magának a megkönnyebbülés gyönyörét, hogy megvallhatta neki, mi az, ami gyötri. Hát nem háritott ő el máskor is, mindig, minden bajt, kellemetlenséget? Hát nem értette őt meg mindig jobban, mint bárki más? Aztán eszébe jutott elkárhozott lelkének fölajdulása, mikor Favereau azt tanácsolta, hogy valljon meg Helénnek mindent. Nem, Helén ezt még se tudná megérteni! Nem olyan asszony, aki azt megérthetné! Most pedig már kevésbé, mint valaha! Volt egy pillanat, amikor talán ennek is meg volt a lehetősége; de most már ennek is örökre vége. Igen, Favereau akkor megmutatta, melyik az igazi menekvés egyenes útja. De mind a ketten vissza-riadtak tőle; olyan meredeknek látszott. És mind a

ketten kész örömmel léptek a lejtősebb utra és ennek az utnak porát-sarát többé le nem kefélhetik ruháikról soha, soha...

*

George Dodd, belesüppedve, jól elhelyezkedve a nagy bőrkarosszékbe, lelkileg-testileg megnyugodva, nagy szegletes fejét hátrahajtván és tengerké szemeivel bizonytalanul nézegetve fogytán levő finom havannája kóválygó színes füstkarikáit, George Dodd különös képeket látott abban a kóválygó szivarfüstben... Bizony, ez a kis jószág engem megbabonázott! Ki gondolt volna ilyesmire... Nagy ujság, meglepetés volt reá nézve. Még mulatságosnak is találta a dolgot. Rémségesen csodálkozott önmagán, de azért valami rendkívül kellemes melegség árasztotta el egész valóját... Összemorzsolhatnám a félkezemmel és mégis ez a kis teremtés... egyetlen tekintetével, amelyben az éretlen gyermekszíven is áttör a szemérmes nő jelentős pillantása... érezteti velem, milyen gyarló, gyöngyelegény vagyok... George Dodd, jó fiu, mi történt veled?... Hiszen te mindig azt hajtottad, hogy csak a tenger lehet a te egyetlen urnód, egyetlen menyasszonyod... Végre is, mi köze lehet egy tengerésznek holmi asszonyféléhez, feleséghez?... Persze, ha az illetőnek véletlenül nincsenek ilyen szemei és nem ilyen aranyszőke a haja...

Mikor idáig tévedt gondolata, egyszerre csak szemei elé tolakodott egy keskeny, halvány arc, félig gyermeki, félig női arc, leboritva menyasszonyi fátyollal és a tengerész szíve erősen zakatolni kezdett a képzeleti látványtól.

... Mondom, megbabonáztak és aztán... ha úgy van, vajjon a kerek földön ki tudná megakadályozni, hogy azt tegyem, ami nekem tetszik? Hatalmas Neptun! Ugy érzem, ha választhatnék, inkább csókolnám ajkunk még ma este ezt a kis teremtést, minthogy elsüllyeszsem az ellenség legfélelmesebb csatahajóját. Rossz uton vagyunk, George fiam, rossz uton!...

De azért mégis széles mosoly derült a tengerész arcára. És amig egyrészt komolyan rázogatta fejét, másrészt a mélységes gyönyör, melyet ez a pusztaság, üres szerelmi álmódosítás ébresztett benne, hatalmába kerítette, leigázta egész lényét.

*

Favereau is gépiesen szivta egyik cigarettát a másik után és tiszta, józan eszében szemlét tartott a ma esti események fölött. Jól tudta, ezzel a biztossággal, mely minden cselekedetét kísérni szokta, hogy a ma esti dolgok életének legkritikusabb mozzanatai. Évek óta azt hitte, hogy nála már vége mindenféle illúzióknak, évek óta úgy tekintette már az életet, mint egyszerű szemlélt. Az érzelmek, indulatok, kellemesek, vagy kellemetlenek, nála már csak objektív szemlélet tárgyai voltak. Az életnek; azt hitte, megszűnt reá nézve minden személyes jelentősége, attól a naptól fogva, mikor vélegesen lemondott arról a reménységről, hogy valaha mint igazi ember élhessen, amikor lemondott szerelemről, házasságról, családalapításról, apaságról. Napi munkálkodását egészen hazájának szentelte, nem valami személyes nagyravágyásból, nem azért, hogy érvényesüljön, s mintha remélte volna, hogy valami nagyot, maradandót alkothat, hanem ugyanabból a kötelességéretből, mely minden egyéb cselekedetét is irányította, a kötelességéretből, hogy a becsületos embernek mindig dolgoznia, munkálkodnia

kell, amíg csak terhére van a tápláló, életadó földnek s nem a föld nehezedik őrcá.

Mégis ma estére tapasztalnia kellett, hogy egyszerre mély szakadék választja el attól az erkölcsi állásponttól, amelyen még ma reggel is állott. Tudatára kellett ébrednie, hogy öntudatlanul még mindig milyen sok illuziót táplál lelkében, föl kellett ismernie, mennyire lehetetlen, hogy az ember ne vegyen személyes részt mások sorsában, a másokat terhelő felelősségben. Sohasem volt bizonyos világfájdalom hiján, meg volt győződve, hogy a jó, a becsületes embert nem hagyhatja érintetlenül mindaz a szenvedés, amit az életben, a földön látnia kell, de azzal kérkedett magában, hogy mint igazi filozófus, mint igazi humorista nemcsak sajnálkozni tud azon, ami nevetséges, de magában mosolyogni tud azon a sok szomorú dolgon is, ami elkerülhetetlen, ami elválaszthatatlan magától az egész földi léttől, s majd csak átlából valahogy azon a nyomorúságos alakoskodáson, melyet röviden úgy hívnak, hogy élet. De ma estére egész bölcsészeti rendszere romokban hevert körülötte. Látnia kellett, hogy most és a múltban is okatlanul és károsan avatkozott mások sorsának intézésébe. Ő ugyan azt hitte, hogy minden cselekedetében a legszigorúbb erkölcsi alapon áll, s amit tesz, jól van téve, mert az embernek, aki elköveti a dolgot, személyes feddhetetlenségéhez nem férhet semmi kétség. Most belátta, hogy a doktor szavai: »Tegyék csak őket próbára, nem állják ki!«, őrcá is vonatkoznak. Elismerte magában, hogy a becsületes ember is tehet rosszat, a legjobb szándékból. De azzal vigasztalta magát, hogy az ilyen rossz cselekedet nem esik a becsület rovására. Amit ő tett, egészen más, mint az, amit bűntársa, a herceg elkövetett. Az ő esete, az ő tévedése csak egy része a földi lény veleszületett gyarlóságának. Így okoskodott, minden lelkiismereti furdalás nélkül. De azért szomorú volt, szomorú lelke mélyéig.

... Miről is volt szó? — elmélkedett magában. Arról, hogy esetleg megkíméljük Helént a kiábrándulás borzalmától. Érdemes vállalkozás volt! Most is megtenném, újra, ha szükséges volna. Szegény Helén, szépséges Helénem! Mit nem tennék meg érted! És én, aki azt hittem, hogy képes vagyok irányítani a sorsát, meg voltam győződve, hogy áldozatom, lemondásom nagysága okvetlenül biztosítani fogja az ő boldogságát. Most azt kell hallanom: »Melyik az a férfi, ki évek hosszú során mindig megmaradhatna azon a magaslaton, ahova Helén állította?« Így beszél a férj, — az a férj, akit én adtam neki! Melyik a férfi? azt kérdi. Hát én vagyok az, — én! Mig ő nem volt rá képes. Én tudtam volna, hogyan kell szeretni őt. Ő is mindig szeretett engem, — az igaz, hogy csak gyermeki szeretettel. De meg tudtam volna tanítani arra, hogy úgy szeressen, mint nő. Miféle ördögi sugallatra is hallgathattam, mikor azt hittem, Isten szavát hallom, az igazság szózatát; annak kell lennie, gondoltam, mert annyira szigorú. Undorító önzés, valóságos bűn volna hozzákötni az én érem, fonnyadt férfikoromat az ő ragyogó, nyiló fiatalágához! Oh, nyomorult világ; oh, boldogtalan, tépelődő emberszeretet, gyöngédség! Legnagyobb önfeláldozásaink csaknem mindig legnagyobb tévedésünk egyuttal. Hol itt az isteni gondviselés? Hol itt az igazság? És mégis — mégis — ki tudja! Mit is mondott az a Cluny? Megtehettem volna-e én, vagy bármely férfi a világon, Clunyt kivéve, hogy ennek a nőnek az arcát az öröm, a boldogság ilyen dicsfényre övezze? Az ifjuság ifjusággal társul, a szépség szépséggel, a ragyogás ragyogással. Ha enyém lett volna, a gyötrelmem nyila, mely most lelkét

fenyegeti, soha nem érinti őt, az bizonyos, sohasé érintheti, de az is bizonyos, hogy nem érinti az üdvösségnek ez a dicsfénye sem. — Száraz, nyugodt kezével végigsimogatta őszülő szakálát. — Milyen szép volt ma este is! Oh, hiszen még nem veszett el minden! Oh, Helén, ha mégis van isteni gondviselés és lelkem üdvösségét teszem rá, hogy lennie kell, akkor a te számodra végre is megmarad sértetlen a földi üdvösség, a veszendő éden!...

Favereau beledobta utolsó cigarettáját a hamutartóba és Clunyre nézett, kinek arcát a fájdalom reddői borították, kinek csukva voltak szeméi. Gyorsan fölkel a karosszékéből, odament barátjához, gyöngéd kézzel megérintette a vállát és hozzá lehajolva ezt sugta fülébe:

— Cluny, későre jár az idő. Helén bizonyosan várakozik rád.

Cluny föltekintett. Előbb csodálkozás, majd néma kételkedő kérdés tükröződött sóvár lázas szemében.

— Menj hozzá — ismételte Favereau, aztán várt egy kissé.

— Jóságos Isten! te ember! — folytatta aztán indulatos suttogással — hát nem a tied-e még a jelen? Aki tudja, hogyan lehet ura a jelennek; az még ne féljen a jövődtől. Menj, ha mondom.

Cluny talpra ugrott, mint akibe új életet öntöttek. Olyan természet volt, mely vagy elcsüggedett egészen, vagy egyszerre határtalanul reménykedett. Az ilyen emberek csak úgy kapva-kapnak minden fölszálló ujjabb reménységén. Erősen megrázta Favereau kezét.

— A jó Isten áldjon meg, — szólt — mit tehettem volna én nélküled? Oh, Favereau, ha egyszer menekülünk ebből a bajból, meglásd, egészen más ember leszek.

Favereau boszusan nézett utána, amint gyorsan kirohant a szobából, és eszébe se jutott, hogy legalább egy jó éjt kívánjon az álmodozó Doddnak, aki még mindig ott gubbasztott a karosszékében. De a Favereau bánatos szeméből a reménynek nem valami biztató fény világított a távozó után.

(Folytatása következik.)

Iráttárban.

Ódon kastély, mohos a zsindele,
Pár év óta bíróság székhelye.
Pörös parasztok csizma-koppanása
Kong tornácán, hol egykor mente, násfa
Rubin-smaragdján a nap szikrát vágott
És langyos estén Csermák-szerenádott
Sirt a cselló az ablakok alatt
Mályvák mögött, amíg a hold haladt...
Az irattár a czin-terem varázsát
Mutatja még, — a fringiák, a lándzsák
Ott függték tán az omló czimeren...
Fakult iráson, elnémult peren
Őröl ma egyet éjjel az egér,
S amíg nyarakra újra jő a tél,
Merészebb lesz e fürge éji nép
És nem riasztja a királyi kép,
Az ifju felség — vén olajnyomat
A boltivek közt. — Egy-egy gyorsvonat
Döng el a kastély dudvás parkja mellett,
S amíg a mozdony füst-zászlókat lenget,
Igy nyáridőn az ólmos ablakon

Egy-egy bögárka koppan meg vakon
 A füst és jázmin terhes illatától...
 Hűvös van benn és mint egy csipke-fátyol
 Oly könnyű álmod nyári délutánon,
 A biedermeier ócska bőrdíványon.
 Az irattárnok most is heverész,
 Friss völegény és a jövőbe néz
 A kék karikát ontó cigarettén...
 Álmod sző, bizik ma még, meg nem retten.
 Szegények, oh de szívük gazdag s tiszta
 És ez elég... Füttyent a masiniszta,
 Dübörg az expressz, félálomban hallja,
 Az álomtündér méz-borát kavarja
 S egy nászi utra küldi őt és a párját,
 Hol csók-mámorban kaczagva bejárják
 Helvétziának zsongó tavait,
 Nizza pálmáin a nap úgy vakít,
 Nápoly kék öblét, Róma kupoláit
 És mindenük van, amit a szemük áhit...
 Az expressz-büffén csillogó pohár,
 Fehér asztalkán jó oszonna vár,
 Repülnek falvak, erdők és hegyek
 S arany-ködben suhan e két gyerek...
 Mig elszakad e szép színes fonál,
 A csizma csoszsan s ajtóra talál
 És szürke próza üzi el az álmod, —

„Tekintetes ur, instálnék egy számot!...“

Putnoki Béla.

Saison.

Színházjegyek.

— márcz. 13.

A színházi titkár mosolygó ábrázatot szögel saját viharvert arczára és, mintegy véletlenül, észreveszi a kávéház-asztalánál azt a kedélyes urat, aki, mihelyt a titkárt meglátja, a világ legsavanyubb arczát vágja. Kezdődik a beszélgetés.

TITKÁR: Á, kedves Ibrik ur, jó hogy találkozunk.

IBRIK (*homoran*): Mért jó, hogy találkozunk? Magának lehet jó, hogy találkozunk, de nekem nem biztos, hogy jó, hogy találkozunk. És nem is olyan jó, hogy találkozunk.

TITKÁR: Megengedi, hogy... (*A székre mutat, mert azt akarta mondani: megengedi, hogy helyet foglaljak kedves asztalánál. De...*)

IBRIK (*közbeveg*): Nem engedem meg. És legközelebb meg fogom kívánni, hogy haptákban álljon.

TITKÁR (*mántha az egészsből egy ígét sem hallott volna*): Itt van az az öt szabadjegy, amit estére kérni méltóztatott.

IBRIK: Mily pofátlanság! mily orczanélkül-valóság, kedves titkoncz ur, hogy maga nekem azt mondja: »itt van az az öt szabadjegy«. Az a? Miza? Titkár ur magyon jól tudja, hogy én nem kértem ma estére szabad-

jegyet. Se ma estére, se tegnap estére, amikor szintén elhozta nekem a szabadjegyeket, se holnap estére, amikor ugyszintén el fogja hozni.

TITKÁR: Ne tréfáljunk, édes barátom...

IBRIK: Ne dörgözzünk. Barátom? Barátja magának az igazgató. De én is éppen azt mondom, hogy ne tréfáljunk. Mondják meg őszintén, hogy nincs közönségük és hogy ma este megint szükségük lesz rám, meg a kedves családomra. Mit jönnek nekem, szembe, ilyen mesével, hogy én szabadjegyet kérek... kisülne a szemem. Nézze meg az ember!

TITKÁR: De hiszen nem az a lényeg... Tessék, itt van az öt jegy. ...

IBRIK: Semmi itt van az öt jegy. Ha akarom, átveszem, ha nem akarom, hát nem veszem át. És tudja mit, úgy akarom, hogy ne vegyem át.

TITKÁR: Ibrik ur megtenné?... Velünk!... Azt a szégyent!... Nem jönne el ma este a színházunkba?

IBRIK: Meg. Azt a szégyent én meg. Mert, hallja, milyen darabokat játszanak maguk? Mi? Milyeneket?

TITKÁR: Hát Istenem... amilyenek tellenek... olyanok, amilyenek...

IBRIK: Niksz olyanok-milyenek. Ha azt akarják, hogy én jelenlétemmel továbbra is megtöltsen ebbe a nyavalyás szezonba a maguk nyavalyás színházát, akkor játszszanak nekem valamirevaló darabokat.

TITKÁR: Könyörgöm, ha a darabok olyanok volnának...

IBRIK: Hogy akkor nem volna szükség szabadjegyekre? Hojottohó, ahogy Vágner mondja, akit már szintén több ízben megnéztem, — és elhiheti, hogy én még a Valhallába se fizetek a jegyért — hojottohó, ne tessék gögösnök lenni. Gög kizárva. Gög és Magög már a mitológiában rosszuljártak. Ha maguk még olyan darabokat játszanak, rászorulnak maguk Ibrik papára és az ő öttagu családjára.

TITKÁR: Hiszen persze... Isten ments... nem sértő szándékkal...

IBRIK: Jó hogy nem sértő szándékkal! Az volna még az igazi, ha sértő szándékkal! Tény, hogy a maguk darabjai, kedves titokfi, már az első felvonás közepén dögletesen unalmasak.

TITKÁR: Ez talán erős szó...

IBRIK: Szt! Ne tessék belekotnyelni a szavaimba. Igenis: dögletesen unalmasak már az első felvonás közepén. A második felvonás elején már elszibbad az egyik térdem és a harmadik felvonásban czombtól lefelé már egészen érzéketlen vagyok. Nem, öcsém, ilyen darabokat én nem nézek meg magamnak.

TITKÁR: De a ma esti darab...

IBRIK: A ma esti darabról azt hallom, hogy az meg nem fehér. Hát fertőbe vonszolni az én öttagu családomat én nem engedem. Hogy a térdem elszibbad, abba még csak belemennék. De a gyerekek lelkére rámászni nem engedek.

TITKÁR: A gyerekek jól mulatnak.

IBRIK: Ká spur! Éppen az az, hogy még csak nem is mulatnak jól. Ugy unatkoznak, hogy megesik a szívem rajtuk. És hogy unatkozva romoljon meg a lelkük, azt nem fogom koncedálni.

TITKÁR: Hát nem veszi át az öt jegyet, édes Ibrik ur?

IBRIK: Mi-hi? Öt? Jól hallom? Öt? Micsoda galád figyelmetlenség ez? Öt jegy? Öt? Mikor az én családom maga öt-tagu és én is egy tag vagyok, ami összesen hat tag. És ezt a maga direktora, akibe én évek óta járok, egyszerre elfelejti? Vigye ezeket a jegyeket, mert lepököm őket.

TITKÁR: Pedig ez alkalommal a frissítőket is hajlandók volnánk ingyen...

IBRIK: Jó hogy beszél róla! A frissítőket már régen grátisz kellett volna nyújtaniok. Nem gondolta, hogy elég, ha a ruhatárral nem hagyom megsarciztatni magamat? Mert nem hagyom. Az orosz czár nem ül ugy a trónján, ahogy én a bundámon ülök abban a zsöllyében. Vigye ezt az öt jegyet! Ültessenek vicze-házmestereket a földszintjükre. Az való maguknak, nem az Ibrik-család. Né! És a kapupénz? Azt hiszi, hogy én az ablakon át hajigálom be a lakásomba gyermekeimet. És a villamos? Vagy tán a hátamon hurczoljam haza családomat? Hallatlan! Ha itthagya ezt az öt jegyet, megjósolom, hogy ezek nagyon gyalázatos sorsra fognak jutni!

TITKÁR: Drága jó uram! Mester!

IBRIK: No ne sirjon. Tegyen le ide az asztalra hat jegyet és tegyen le öt mellé egy-egy ezüst koronát. Én, a magam részéről, nem akarok semmit. De legalább a családom tagjai ne legyenek a művészet vértanúi. Na ja: ingyen meghalni az irodalomért. Letette a pénzt? Mehet. Ne bántsa, a czeheket magam fizetem ki. És holnap ne jöjjön. Holnap már egy másik színházhoz vagyunk hivatalosak. Az színház. Az ad egy-egy bukétát is a leányaimnak. Tanulhatnak tőle. Szervusz titkász.

A titkár boldogan talpal odébb. Ó! Hat földszinti jegyet elsütött ebben a rossz világban. Ha még háromszor hattal sikert arat, akkor »csinos földszint« lesz együtt estére. Mily kél!

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

24 **A megfelelő jutalom.** Debreczenben kidobolták, — hogy a merénylők kézrekerítője megfelelő jutalomban részesül... csak azért is dongó, diridongó. Micsoda merénylők? — kérdi a feledékeny olvasó első pillanatban, mig végre aztán derengeni kezd előtte Catarau neve. Ja igen, a pokolgép, de hiszen az már legalább olyan távlatot kapott az emlékezésben, mint amilyenből Catarau nézi — a kitűzött megfelelő jutalmat. Ne méltóztassanak megsértődni érte, de kissé elkésett ez a buzgóság. Vagy talán... talán éppen azért tüzték ki, mert most már akár mérget lehet rá venni, hogy senki el nem nyeri? Mert bizonyos, hogy a debreczeni rendőrkapitány pár hónap mulva épp oly rezignáltan fogja jelenteni, mint az Akadémián szokták: pályázók hiányában a díj ki nem adható. Hanem azt el nem vitathatjuk a jutalom kitűzéstől, hogy rendkívül óvatosak. Nemcsak az időt várták ki, amikor minden nagyobb

kockázat nélkül kitűzhető a pályabér, de még arra is gondoltak, hogy — az ördög sosem alszik — a jutalom megfelelő legyen. Ez az: megfelelő. Ezer korona? Nem. Megfelelő. Kétezer? Dehogy. Megfelelő. Mennyi? Megfelelő. Értjük kérem és igazat adunk: ez a megfelelő óvatosság. Csak mifelénk ezt smuczigásznak hívják.

* * *

— **A szabadkai esküvő.** Hires eset lesz ez, legalább olyan, mint a lédeczi létra, vagy a rátóti hajdina. Hiszen olvasták ugyebár: az anyakönyvvezető a menyasszonyt nem a vőlegényvel eskette össze, hanem az egyik tanuval. Ami még nem is lett volna olyan szörnyű baj, hiszen nem a szabadkai menyasszony az egyetlen, aki nem a párjával kötött házasságot, a bajok ott kezdődnek, hogy az egyházi esküvő vizont kireparálta a hibát s az igazi vőlegényt tette férjjé. Látnivaló mindjárt, hogy ebből micsoda örült bonyodalmak származnának — egy operettben. Az élet azonban rossz komponista és a mulatságos librettóhoz a törvénykönyvből alkalmazott kíséző zenét: fegyelmet akasztott a szórakozott anyakönyvvezető nyakába. Pedig, ki tudja, talán a jövő az anyakönyvvezetőnek ad igazat, s a duplán férjhezment menyecske egyszer még szomorúan sóhajt föl, hogy hát, hej, miért nem volt szórakozott a nagytiszteletű ur is?!

* * *

24 **A Délvidék jubileuma.** Érdekes és minden szimpátiára érdemes jelenség, mikor ezren és ezren ünnepi gondolattal állanak meg egy emberbaráti intézmény nemes és fáradságos munkában eltöltött jubileumi dátumánál, különösen ha az az intézmény a nemzetnevelés nagy munkájának szentelte ereje javát. A szegedi bábaképzőintézet, amelynek főnállása és áldásos működése elválaszthatatlan dr. Mann Jakab, a kiváló tudós és melegsivű emberbarát nevével, ünneplést főnállásának harminczadik esztendejét, s semmi sem bizonyítja jobban jubileumának jelentőségét, mint hogy az egész délvidék magáénak érzi ezt az ünnepet. A lefolyt harmincz év alatt Mann tanár tanítványai, akiknek száma meghaladja a négyezret, széthordták egész Magyarországon azokat az eszméket s működésükkel szolgálták azt a szellemet, amely a szegedi bábaképző falai között Mann professzor nevét minden márványtáblánál biztosabban örzi meg nemcsak a jelennek, de a késő utókornak is. Félsszázezer magyar anya hálája és szívből fakadó köszöntése a jubileum legmeghatóbb és legszebb ünnepi chorálja és a kiváló tudós nagyszerű munkájának legigazabb dicsérete.

* * *

— **Előre, gyerekek.** A professorokat fehér bonczkabátban, operálókéssel a kezükben szoktuk elképzelni, amint a beteg halálos teste fölött állanak, hogy visszaüzzék a halált. A professorokat úgy szoktuk elképzelni, mint a főtárgyalási ügyészeket, akik az örök vádat képviselik a zöld posztóval bevont asztalka mellett; mint az ügyészeket, akik az örök vádat képviselik a halállal szemben. A tanársegéd, aki a héten az anyjuk után küldte gyerekeit, — előre, gyerekek — megalkudott a vádlott halállal, s büntársává szegődött. A tanár, aki mellett működött, megállapította, hogy a gyerekeknek beadott cziankáli száz ember meggyilkolására is elegendő lett volna. Száz halállal sujtotta gyerekeit az apa, aki ezzel a halálos étellel sujtotta őket. Szegénykék, nem tudták, miért születtek, s nem tudták, miért kellett meghalniok. Hisz ők még nem érezték a fájdalmat az anyjuk elvesztése fölött, s nem vehették ki részüket apjuk halálos kinjaiból. El kellett menniök, mert a vádlott megvesztegette az ügyészt. El kellett menniök az anyjuk után, az apjuk előtt.

= **Róza.** A nagy, a legnagyobb Róza letért az élet egoista ösvényeiről s szamaritánusnak csapott fel. La samaritaine. Így czimezték róla írott cikkeiket a párisi lapok. Mint a kiérdemesült primadonnák, akik a világbéke apostolainak, vagy feminista istennőknek csapnak fel, ő is letette a lantot, melyen valaha honleányi but pengetett. Elvégezte a fogász-kurzust, fogműtermet nyitott, s most szegényeknek díjtalanul rendel d. e. 9—12-ig és d. u. 3—5-ig. Innen a fogvicsorgatások elől menekült idegenbe, érthető tehát, hogy most fogak vicsorgatására adta a fejét. Bizonyára fájdalom nélkül huz fogat, s nem fogja sajnálni a kokaint, aki eddig szerelemmel érzékeltetett. Boldogok az ő szegényei, mert övék a fogak Rózája. Aranyat vitt magával bőven, nem kell takarékoskodnia az odvas fogak tömésénél. És szakértelmet is szerzett hazánkban, amikor tanulni kezdte, hogy ajándék igazságügyminiszternek nem kell a fogát nézni.

* * *

Juhász Gyula.

Kisapap korában kertjén át futottak a roppant szárnyu »romersholmi szürkéke« s hogy vizióit vesztig vezekelje, rossz lovakon egy tót faluba küldték.

Az ágyán könyv és bus kolostorillat és abroszán is könyvek, sárga gyertyák, husvét hajnalban piros bort ivott és egy sétatéri kő-nimfát ölelt át.

Nesztek, — szólt busan, — arany, mirrha, tömjén... (kezét rendőrkard akkor szelte széjjel) Váradon tél volt, hogy egy szőke ringyó ablaka táján verselt minden éjjel.

Ma valahol tán ő volna viczispán, ha kisbögöböl iszik bort az őse — és nem csorgatná vérét a borába Uj-Magyarország legszebb hegedőse.

*

Igy élt szegény. Havonta száz forintból. És élni fog. Pro testamenti teste. »... Halottaiból megterend ki Lázár, s negyednap multán menni kezd a teste...«

Emőd Tamás.

SZINHÁZ.

Böském. Keresem az arcz karakterét s a Népopera sötét nézőterén szelid, ironikus mosoly lebeg előttem: *Gajáry* Istvánnak, a Böském komponistájának fias, csintalan mosolya. A fias mosolyból értelem sugárzik, a csintalan-kodó jókedvből fölényes tartózkodás. Kaczagni szívderítően, igazán, mesterséges szordinó nélkül ma hallottam először Gajáry Istvánt. A szilaj, a lenge s most rendesen kelendőbb, exportképesebb, könnyü fajsúlyu zenés bohóság — a Népopera ismert receptje szerint — nem türi meg a tartózkodás korlátjait. Féktelen, csapongó, bukfencező, ujjongó és hangos, mint a ligeti vigasság, mint az utcaz lármája, rikkancshadak kórusával, autó-tütülések kíséretével. Gajáry István, a Böském partitúrájában, ledönti az elzárt zsilipeket. Zuhog, habzik, porzik a friss áradat

kétnegyedben, hatnyolczadban, háromnegyedben... Ez a pálfordulás ismeretes, sok értékes zenei tehetségünk menekült a Vigadó hüvös dobogójáról az operettszínház forró légkörébe, ahol a zenei szaklapok fenhéjázó kritikája helyett virág várja és tantième-eső. A Böském budapesti operett, de nem ver mélyebb gyökeret a magyar főváros talajába: idegenbe is átplántálható. Ügyes és ravasz szinpadai mű, amelyet csak vérbeli ujságíró s az operettjáték szemfényvesztő és büvészkedő kulisszatitkaiba avatott rutinier teremthet. *Szomorj* Emil, a szövegíró szeretetreméltó egyénisége itt a szükséges kellékekkel megrakodva jelent meg a szinpadon. Sokat ad és sokfélét, ráadást is fölös számmal. Színház mellé mozit, operetthez látványosságot. Ezt kívánja Budapest s a siker titka a jó kiszolgálás. A fehér keztyüs kéz, mely finoman tálal, tetézi a konyha hőkezüségét. Ez már fényűzés, a mivel reputációjuknak tartoztak a szerzők. A maguk izlésének és adakozó gazdagságának.

p. p.

Ünnepi játék. *Herczeg* Ferenczre bizta a Nemzeti Színház, hogy ünnepi prólogust írjon a Szigligeti emlékére rendezett diszeldadásokhoz, aminthogy keresve sem találhatott volna alkalmasabb megoldást, mint ezt. *Herczeg* Ferenczben van meg a legnagyobb képesség arra, hogy e kötött témájú, terjedelmű és formájú feladatba is bele tudja vinni a maga írói invenczióját, formai eleganciáját és finomságát. Az ünnepi játék Szigligeti költőfantáziájának alkotásait, darabjainak megelevenedett figuráit küldi el hódolni az író emlékéhez, még pedig három nagy csoportban, a komédia, a népszínmű és a tragédia vezetése alatt. S e három tarka sereg élén érkező karvezetők, szintén egyegy Szigligeti-figura, *Bla*ha Lujza, *Márkus* Emma és *Csillag* Teréz ékesszólásával mondanak el három finom ritmusú és őszintén meleg dikciót, mindegyik a maga műfajának a nyelvén. *Herczeg* Ferencz — amint természetes is — nem hozott olcsó és hangos frázisokat, s éppen egyszerű közvetlensége tette hatásossá és fesztiválissá e szép bevezető játékot.

A félkegyelmű. Lehet — bár nem egészen hiszszük — hogy a színháznak olyan intenzív és nélkülözhetetlen szükséglete volna az olcsó idegizgalmakban és nagy eseményszencziókban dolgozó boulevard-dráma, amint azt egyes színházak nálunk is, másutt is beállítani szeretnék, de feltéve hogy ez a kívánság megvan, akkor is megérthetetlen és megmagyarázhatatlan kérdés, hogy ilyenfajta produkcióért miért kellett éppen *Dosztojevszky* remekéhez fordulni, a leggrandiózusabb és legmélyebb regényhez, hogy megfosztván minden művészi nagyszerűségétől és mélységétől, csupán pozitív és ridegen brutális eseményeit állítsák be a szinpadra az állítólagos kívánság kielégítésére. *Hjalmar* Meidell svéd író, aki ezt a kegyelet nélkül való átültetést elvégezte, minden szinpadra számító ügyeskedésében sem tudott megbirkózni a lehetetlen feladattal. Az események véres és kegyetlen egymásutánjából logikai kapcsolóként hiányzanak az eredetinek kifogástalan és teljes motivációi. Azok a belső motivációk hiányzanak, amelyek *Dosztojevszky* könyvében a legrémesebb történeteket is szépekké, művésziékké és értékesékké tudták tenni. Most, hogy nélkülök kerültek elénk, csak primitív és bestiális indulatok játékát adják az író zsenijének megszipitése nélkül. *Törzs* és *Gombaszögi* Frida a két főszerepben értékes színészi munkával közelebb jutottak *Dosztojevszky*hez, mint a darab. A közönség egyébként hidegen fogadta a drámát. Nem tudjuk, hogy ez a visszautasítás a *Dosztojevszky*nek elkövetett sérelemnek, vagy általában a boulevard-színműveknek szól-e? Szeretnők, ha mind a kettőnek.

ZENE.

Judás Maccabeus. Az oratóriumot, Händelét, az angol közönség izlése teremtette. Az angol esztétikának alapelveit, véleményünk szerint, Graindorge Tamás ur foglalta össze a legtömörebben, párisi jegyzeteiben. Graindorge ur, ha jól emlékezünk, heringekkel kereskedett Amerikában; ahol vagyont és érzelmeszedést szerzett, élte alkonyán visszavonult az üzlettől s Párisban telepedett le, hogy kivégeye részét az életből. Egy alkalommal ezt írta naplójába: Ma estélyen voltam. A társaság kérésére X asszony énekelt, A vágy cz. dalt adta elő, sóhajtozott, vonaglott és reszketett s mindenkét elragadtott művészetével, leginkább azonban a férjét. Ezt különösnek találtam, mert én, az ő helyében, úgy éreztem volna magam, mintha a feleségem nyilvánosan levetkőzött volna. Anglia nem kedveli a lélek megmeztelenítését, úgy véli, cz magánügy, a nagy extázisok és szenvedélyek az otthon falai közé valók, a nyilvánosság előtt sötétkékben vagy fekete-ben és nyakig begombolkozva illik csak megjelenni s a hölgyekben rejtőző szirén vagy démon csak otthon virulhat ki, idegen férfiak előtt semmiesetre sem. Látnivaló, hogy már ebben is különböznek az angol dámák a pesti delnőktől, akik nyilvános helyeken kábitanak orchidea-illatokkal, míg szerény lakásuk előszobájában a káposztaleves szelíd és savanyu illata terjeng. Az angol izlés Händelben emberére talált. E nagy férfiú komoly volt, de nem volt igazi páthosza, érzelmes volt, de nem voltak nagy érzései, lelke harmónikus volt, és ezt kitünő önfegyelmzésének köszönhette, önmérséklésének, amely végül is olyanná változtatta, mintha közönyt lett volna teli. Ha társaság elé lépett, mindig tudta, hogy mivel tartozik az illetnek, sohasem sértette a hölgyek szeméremzését, nem gyújtotta lángra a hallgatók fantáziáját és fölösleges szomorúságokat sem aggatott rájuk. Operákat írt, de operái megbuktak, mert sok volt bennük a zene, ekkor a bibliához fordult szövegért és színpad, festék, álruhák nélkül való történetekhez írt muzsikát, színpad nélkül való színpadi műveket, melyek nem voltak egyházi művek, de szindarabok sem, és amelyeket, ugyanaz a közönség, amely operáit elutasította, lelkesedve fogadott, mert nem lehetett udvariatlan sem Krisztus, de még Maccabeus Judás személye iránt sem. A Judás Maccabeusról elnevezett oratóriumot a tizedik filharmóniai estén hallottuk. Az előadók nem rendelkeztek azzal a föltétlen biztonsággal hangszállaik és gégejük felett, mint amaz urak és hölgyek, akik Händel koloraturáját először szólaltatták meg. Az ő korában nagyobb súlyt helyeztek az énekesek technikai kiképzésére, mint a kifejezőképesség fejlesztésére, ami helyesebb volt, mert érezni ma sem éreznek az énekművészek, viszont énekelni sem tudnak. A közönség, a pesti közönség azonban egész zenei multja alatt csak egyet tanult: elnézést a tökéletlen produkciók iránt és a jelenlevők ez alkalommal is elnézték az apró hangkislásokokat, hamiskodásokat, főként azonban elnézték egymást, az új toiletteket, és úgy látszott, hogy jól érezték magukat és meg voltak elégedve.

(—la)

Művészet.

Angol rézkarczoló. A Szépművészeti Múzeum grafikai osztálya hatalmas, kereken egész kiállítással hódol a modern angol rézkarcznak, amely ma minőségében talán a legelső helyen áll az angol művészi tehetség összes megnyilvánulásai között; Anglia kulturájának és finom izlésének gyönyörű bizonyossága a grafika és annak kifejezőmódjai között is a legelőkelőbb: a rézkarcz, amelyről szívesen és könnyen beszélnek a legszélsőbb lelkesedés hangján, ha nem tartana vissza valami sajtóságos félelem. De ha ki akarom fejteni

azt az örömet, azt a tiszta és teljes gyönyörűséget, amelyet ezek a lapok jelentenek, mindig arra kell gondolnom, vajjon a közönség nem-e fogja túlzottnak és üresnek tartani a lelkesedést? A magyar közönség azt még meg tudja találni ércebe, ha valaki egy nagy reprezentatív festmény előtt tranceba esik, vagy ódákat szaval egy szoborhoz, de vajmi nehezen fogadhatja el valónak ugyanezt az elragadtatást, ha mindössze néhány grafikai lap idézte elő. A magyar közönségnek még nem igen volt alkalma, hogy részese legyen ennek az elragadtatásnak, mert mindamellett hogy a világ egyik első grafikai gyűjteményének tulajdonosa, nem érte el a művészet iránti érzékenységnek azt a fokát, amely az intím vonal művészetének élvezéséhez szükséges. A közönségnek még erős iskolát kell járnia addig, amíg rájön ennek a művészetnek az izére, de mi szinte irigyeljük azért a gazdag meglepetésért, amely annak felfedezésével kapcsolatban érni fogja. Az angol grafikai kiállítás azonban nagyon könnyű és hasznos alkalmat nyújt ennek a felfedezésnek bekövetkezésére, mert az angolok nemessége, technikájuknak példátlan tisztasága és az egyszerűségükben rejlő hihetetlen költői erő a legtávolabbi laikussal is megéretteti a rézkarcz nobiles erejét. Az a technika, amelylyel a modern angolok dolgoznak, a rézkarcz legelőkelőbb és legtisztább hatása, a par excellence vonal művésze, amely távol tartja magától mindazokat a trükköket, amelyekkel az újabb németek a mesterségben való járatlanságot leplezni akarták. Tiszták és egyszerűek, de szuverén birtokosai a rézkarcz minden valódi lehetőségének. Ezeket a hamisítatlan lehetőségeket építették fel Cameron gyönyörű lapjai, a maguk rejtelmes árnyékával, és ezeknek legszebb kifejezői Muirhead *Bone* csodálatos művei. Különösen ez utóbbiak ígérő, sokszor megható interpretációi a természetnek, amely a lapokon egy külön művészi nyelvre van lefordítva, egy nyelvre, amelynek alkatelemei a természetten kívül a rézlapnak artisztikus sajátosságai, a művész példátlan tudása és a minden vonásából kisugárzó mély líra. Ő ma a rézkarcz első mestere, de körülötte impozáns erővel törnek elő: Mac *Langhlan*, akinek tájképei egészen új lehetőségeket váltanak valóra, *Lumsden*, India levegőjének fantasztikus érzékeltetője, és a páratlan tisztaságu *Mc Bey*. Nagyszerű, egész művészek, akiknek pompás fantáziája új szépségeket bányász ki a megunt mindenségből. A kiállítás tele van ezekkel a szépségekkel. Mert ma az egész világon nincsen nyilvános gyűjtemény, amely ezekből az értékes alkotásokból ilyen kollekciót tudna bemutatni. A magyar intézet az első, s ha a közönség tudomást szerez arról, hogy ez számunkra a külföld előtt milyen megbecsülést jelent, meg kell hogy adja a kiállításnak és a gyűjteménynek járó tiszteletet.

J. P.

IRODALOM.

Évgyűrűk.

— *Lenkei Henrik versei.* —

Harmincz évgyűrű... Tölgyfának kevés, poétának talán sok is. Az a fa, amelyből a költőt faragják, hamarabb vénül a tölgynél. Lenkei Henrik nem vénült meg. Ellenkezőleg, megfiatalodott. Koráven cinizizmussal kezdte, mindenben és mindenkiiben kételkedett, lenézte önmagát és mint a nagy Cézár gyilkosa, »Olympt fölforgatni tört«. Ekkor husz éves lehetett. Ha sokat mondog, huszonöt.

De foglalkozásánál és hajlamánál fogva rá volt utalva egy nálunk szokatlan munkára: az önképzésre. Költő létére nagyszerű műveltséget szerzett ő és új literatúrában, művészetekben, kulturhistóriában. Különösen az emberi ségnek két ragyogó korszaka vonzotta, a reneszánsz és

a Roi Soleil udvara. És nem átalotta műveltségét megtenni költészete integráló elemének. Ki hallott ilyet?

A zsenik, amelyek hamisítatlan voltát hiányos tisztaságuk fémjelzi, vállat vonnak erre a poézisre. Egy közülök, akinek az egyéniségében a legmarkánsabb vonás az, hogy mindig a nyilvánosság bevonásával tisztálja orrát, nyilván ki is köp a doctus poeta előtt. Nem baj. Előttünk is. Mégis fogunk olvasni és naponta megfürdeni.

Lenkei Henrik a kultura költője. És mivel nem hisz a tömeg kollektív kulturaalkotó képességében, hanem Carlyle és Nietzsche tanítványaként a hősök és a nagy emberek művének ítéli egész haladásunkat: a lelkes költő egész képtárat komponált össze a megváltó nagyságok magasztalására. Ezek a legszebb versei. Itt érzi vérrokonságát Michelangelo, De Foë, Széchenyi, Byron, Ibsen lángszellemével.

Hogy nemes eszméinek finom, választékos, előkelő, változatos formát ad, azt mondanunk sem kell. A poétika mestere gondosan ellenőrzi önmagát is, mérlegeli érzékeny mérlegen a szóbeli kifejezés súlyát a leggyengédebb árnyalatig; igyekszik annyira elmélyíteni a formát is, amennyire gazdaggá gyarapítja versei ujszerű tartalmát, leszállván érte az emberi lélek mélységeibe.

Milyen szerencsés ember ez a Lenkei Henrik. Itt él közöttünk és mégsem látjuk soha. Visszavonult szép családjá körébe, este a mesebeli *happy island*-re és odahaza szövi-fonja színes fantómjait, tarka álomképeit. Néha ez álmok energikus vonásokban élesednek ki előtte, nagyon is meglevenednek, alakjai hangosan megszólalnak, ágálnak, összetűznek, megbékélnek: ilyenkor az álomból dráma lesz. A halkszavu, szerény ember nem tülekszik értük, nem áll klikk szolgálatába, nem fizet reklámot. Nem is igen kerül színre. Mert e naiv lélek azt hiszi még ma is, hogy a színpadon való érvényesüléshez elegendő jó drámát írni. Igaz, a többi ingredienciát nem is lehet egy Stefánia-uti mezei lakban megálmodni...

De a legtöbbször ezek a rajzó eszmék, melegszívű gondolatok, enyhe szatirāju megfigyelések beérik a lírai kitéréssel. Csak verseket ír a költő. De ezek a versek évről-évre tisztultabbak és tökéletesebbek. Igazi évgyűrűk: nemcsak az idő mulását jelzik, hanem a fa izmosodását is.

Bámuló ezrek sohasem fogják ezt a fát körültohangani. Tapsoló, mámoros tömeg sohasem fogja ezt a költőt vállára emelni. De vagyunk néhányan, akik nagyon szeretjük. És mostani csöndes jubileumán igaz baráti hűséggel megszoritjuk kezét.

Sebestyén Károly.

A császárság. (Irta: Adorján Andor.) Napoleon korának olyan színes és jellemző képét festi meg Adorján Andor, a kiváló író ebben a hatalmas munkában, amelyről eddig csak azoknak volt fogalmuk, akik alaposan ismerték a császárság korának kimeríthetetlenül gazdag memoire-irodalmát. Magyar nyelven talán ez az első ilyen zsánerű történelmi korszak és úgy tartalmánál, mint művészi értékeinél fogva megérdemli öszinte érdeklődésünket és elismerésünket. Adorján Andor a szépirodalom eleganciáját egyesíti a tájékozott és rendkívüli intelligenciával válogató, csoportosító historikus művészetével. A Császár nevéhez fűződő kor minden intim részlete kitarul előttünk, az erkölcsök, a divat, a színház, a politikai szalónok, az empire-ládácskákban rejtegetett levelek titkai, az irodalom és művészet óvatos intrikái, a csipős és mulatságos pletykák, a híres és hírhedt szerelmek cselszövényei, minden, amiről a hivatalos történetírás hallgat s aminek csak eredmé-

nyeiről számol be. Az egész hatalmas korabeli memoire-irodalom legjellemzőbb és legtöbb érdeklődésre számot tartó részét sűrítette és foglalta egységes egészzé Adorján Andor kétkötetes könyvében, amelynek fejezetei vetekednek a legérdekesebb regény fejezeteivel. És elolvasva a könyvet, a császár vázlatosan odavetett alakja egyszerre az élet színeiben, a valóság árnyalataiban gazdag portait-ként áll előttünk, megvilágítva a körülötte csillámló élet reflexeitől. Változatos, gazdag és művészi anyagot foglalt itt össze egy nagytudású, izléses és komoly író, aki méltán tarthat számot a kritika és a közönség rokonszenvére és megbecsülésére.

Anatole France. (Irta: Vér Mátyás.) A magyar essay-irodalomnak szenzációsan jelentős gazdagodását jelenti Vér Mátyás könyve, nemcsak azért, mert az első magyar nyelven megjelent tanulmány, amely Anatole France egész intellektuális életének jellemző erővel megrajzolt összefoglaló képét adja, de különösen azokért a kristályosan tiszta és kemény esztétikai értékekért, amelyek egy képzett, meggyőződéses és magasabb szempontok látószögéből vizsgáló, tartalmas esztétáról tanuszkodnak Vér Mátyás könyvében. Az igazi talantum szimpátiikus szerénységével állítja be hősét, mindjárt kezdetben jelezve, hogy kritikai értékek megállapítása helyett inkább informatív anyagot kíván adni az olvasónak, de tartózkodása csak objektivitást jelent, mert Anatole France világszemléletét boncsoló fejtegetései már magukban foglalják esztétikai értékelését is a nagy francia regényírónak és publicistának. Meleg, rajongó megértéssel magyarázza Vér a látszólagos ellentét okait, amely ellentét Anatole France regényírói és politikai működése között első pillanatra zavarólag merül föl. De legszebb és legmélyebben szántó fejezete könyvének az az eredeti és művészi intuitívóval, biztos vonalakkal egybefoglalt lélekrajz, amely Anatole France világnézetének egyetemességét magyarázza, rámutatva a valóságon túl létező dolgoknak az élettel való szerves kapcsolatára. Ez a szerencsés kézzel meghuzott főmotivum adja a felöltelt anyagnak mintegy konturját, amelyen belül aztán oldalról-oldalra alakulnak, nőnek és rendeződnek előttünk harmónikus egységbe a részletek. Szép, okos és szimpátiikus könyv Vér Mátyás tanulmánya, és örülünk, hogy akit eddig mint elbeszélőt az újabb magyar irodalom legértékesebb talentumai közé számítottunk, most mint essay-írót is hasonló kvalitásúnak ismerhettünk meg.

k. a.

A szerelem az én bűnöm. (Francia regény a *L'amitié amoureuse* szerzőjétől.) Egy elszegényedett francia nemesi család fiatal leánysarjának változatos és rejtett szenvedésekkel átitatott életét tárja elénk a névtelen írónő új könyvében, nem mindennapi írói készséggel és a romantikus művészet eszközeit meglepő rutinnal és izléssel kezelve. Csendes, bánatos történet az egész, amelynek mélyén azonban mindig ott érzik a visszafojtott szenvedély izzása, amely elárulja, hogy az írónő közvetlen élmények és megfigyelések alapján dolgozott. Az angol arisztokrácia életéből — amelynek álszentekedő forgatagába kerül és él a regény hősnője — sok érdekes és új vonást kapunk ebben a nyugodt, csendesmenetű, de mindvégig kellemesen szórakoztató regényben, amely az újabb lefordított francia regények sikerültebbjei közül való. Helyenkint, egy-egy alak, mint például a kis Dick rajzában elsőrendű karakterrajzolóknak bizonyul az írónő, akinek hálások vagyunk azért a pár kellemesen eltöltött óráért, amit regényének átolvasásával szereztünk magunknak.

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem **Beretvás-pastillát** használjon azonnal: mely 10 perc alatt a legmarkánsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona. 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész **Kispesten**. Kapható minden gyógyszerárban. 3 doboznál ingyen postai szállítás.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Jelzáloghitelbank rendes közgyűlését márczius 7-én tartotta Széll Kálmán titkos tanácsos, intézeti kormányzó elnöklésével. A közgyűlés jegyzőkönyvének vezetésére Neumann Miksa dr. igazgatót, hitelesítésére Thék Endre udvari tanácsos és Thorotzkai Miklós gróf részvényeseket kérte fel. A közgyűlésen előterjesztett igazgatósági jelentés megemlékezik Hatvány József báró igazgatósági tag elhunytáról, azután beszámol az intézet forgalmáról. A súlyos gazdasági viszonyok, amelyek a múlt év folyamán egész gazdasági és hiteléletünkre ránehezedtek, elsősorban a fix kamatozású czimletek elhelyezésére voltak igen kedvezőtlen hatással. Érezhető volt ez az összes hazai intézeteknél, de különösen azokra nehezedtek ólom-súlylyal, amelyek üzletköre kizárólag a községi és jelzálog-kölcsönüzletre szorítkozik. Ennek daczára a Jelzáloghitelbank igen kelendő eredményt ért el egyes üzletágainál. Már a bank az 1912. évi október 3-án tartott közgyűlésén elhatározta az alaptőke fölemelését, amelyet azonban csak a megfelelő viszonyok beálltakor fognak keresztülvinni. A kimutatott tiszta nyereség az 1912-ről áthozott 904.302 K-val együtt 6.671.746 K (1912-ben 6.651.772 K), amelyből az igazgatóság részére jutalékkul fordítandó 337.994 (463.152) K, osztalékkul összesen 5.157.000 (5.157.000) K-t részvényenként 27 frank = 10 négyötöd %-ot fizessenek, 100.000 (100.000) K az intézeti nyugdíjalap javadalmazására, 125.000 (0) K az intézeti tisztviselők és szolgák rendkívüli jutalmazására fordíttassék és a fönmaradó 951.752 (867.069) K új számlára vitessék át.

A Magyar Bank és Kereskedelmi r.-t. márczius 7-én tartott közgyűlésen előterjesztett igazgatósági jelentés utal arra, hogy az intézet főtörékése oda irányult, hogy egyrészt az áru-üzlet terén a megrendült hitelviszonyok és megnehezdedt elhelyezési lehetőségek mellett is lehetőleg fentartsa az előző évek forgalmát, másrészt pedig a banküzlet terén, anyagi eszközeinek koncentrációjával, kielégítse mindama legitim hitel igényeket, amelyeket az ipari és kereskedelmi körök az intézet iránt támasztottak. Törékése sikerrel is járt és így az előterjesztett zárszámadásokban oly képet tarthát részvényesei elé, amely nagyjában az előző évek színvonalán mozog. A közgyűlés elhatározta, hogy a 7.584.356 K (1912-ben 7.767.623 K) tiszta nyereségből részvényenként 36 K = 9% osztalékot üzetnek, mint 1912-re, a tartalékalapot 1 millió (1 millió) K-val dotálják és új számlára 822.008 (960.867) K-t visznek át. Végül megemlékezik a jelentés a bank elnökségében beállott változásról, nevezetesen arról, hogy az intézet eddigi elnöke: báró Herzog Péter, aki e tisztséget az 1906. év óta töltötte be, egészségi állapotára való tekintettel az elmúlt év végén az elnökségről és az igazgatósági tagságról lemondott. Az igazgatóság elnökké a bank alelnökét: gróf Károlyi Imrét választotta meg. A közgyűlés elhatározta, hogy báró Herzog Péter volt elnökének az intézet felvirágoztatása körül szerzett érdemei jegyzőkönyvileg megörökíttessenek. Az igazgatóság új tagjául megválasztott dr. Dobay Aurél ügyvivő-igazgató.

Az Első Biztosító Intézet katonai szolgálat esetére, élet- és gyermekbiztosító társaság m. sz. márczius 9-én tartotta meg Ruffy Pál min. tanácsos elnöklésével közgyűlését. A múlt év végén a biztosított tőkék összege közel a 89 millió koronát, a különböző tartalékok összege pedig a 31 millió koronát meghaladja, a biztosított felek száma pedig immár 74.028. A bevételek feleslege 131.895'69 korona, ami lehetővé tette, hogy a biztosított felek osztalékalapjába 72.537'41 korona utaltassék át, minek következtében ezen tartalék immár 337.177 korona 47 fillér. A felolvasott jelentések és zárszámadások egyhangú tudomásulvétele után a közgyűlés dr. Szent-Ivány Gézát a központi választmányba új tagnak megválasztotta.

Prudentia nemzetközi élet- és tőkebiztosító r.-t. cég alatt az Anker élet- és járadék-biztosító-társaság új vállalatot alakított 500.000 K alaptőkével. Az igazgató-tanácsba a következőket választották be: Baththyány Zsigmond gróf elnök, Pontzen Rudolf dr., alelnök, Teleki József gróf. Zeyk András, Tóth Béla dr., Tauber Albert, Schwoner Benő dr. Ügyvezető-igazgatónak az Anker eddigi bécsi vezértitkárát, Tintner Józsefet nevezték ki.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetség. Budapest, VI., Teréz-körut 40—42. Alapították 1863. Folyó év február havában 1.134.600— K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 945.100— K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 141.316'40 K fizettetett ki. 1914 január 1-től február 28-áig 2.296.000— K

értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.885.100— K értékű új kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 357.353'70 K és az intézet fennállása óta 22.782.147'72 K fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díj-tételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A mindenről gondoskodó természetnek bámulatos gyógyereje érvényesül a Schmidthauer-féle keserűvízben, mely a leghivatottabb természetszerű és ártalmatlan gyógyítója az emberi szervezetet belső bajainak, u. m.: székrekedés és abból eredő étvágyhiány, gyomorrel-felvadás, aranyér és vérbőség, eddigi semmiféle műveleg készült szerek által utol nem ért gyógyhatásu, mint ivókúra hosszabb használatra elkövérédés, szívelhásodás és azzal járó fulladásnál, sárgaság, máj- és lép-daganatnál stb. Kapható minden jobb ásványvízelárusító helyen. Utasítás mellékelve. Főszétküldés a forrástulajdonos Schmidthauer Lajos gyógyszerésznél Komáromban. Összetévesztések elkerülése végett Schmidthauer igmándi keserűvize kérendő.

Erőt és kitartást ad a láboknak az új »Berson« gummisarok. Ügyeljen a vásárlásnál a »Berson« szójegyre, mely az aranydobozon világosan látható.

A mittweidai technikomot, melyben elektro- és gépészmérnökök, valamint technikusok és művezetők képezetnek ki állami felügyelet alatt, évenként 2—3000 növendék látogatja. Az elektrotechnikai, valamint a gépépítési oktatás az utóbbi években jelentékenyen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmérnökök számára), műhelyek, valamint géptelepek stb. által hathatósan lesz támogatva. A nyári félév (tanzak) 1914. április 15-én kezdődik. A márczius 26-án kezdődő ingyenes előtanfolyamokra a felvételek már márczius közepén hétköznapokon eszközölhetnek. Részletes programot és értesítőt a »Technikum Mittweida« (Szász királyság) titkársága kívánatra költségmentesen küld. Az intézettel kapcsolatos 3000 négyzetméter területet elfoglaló tanuló gyári műhelyekben önkéntes gyakornokok gyakorlati kiképzés céljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos precíziós műhely az összes kiállításokon, amelyeken részt vett, kiváló kitüntetésben részesült. Plaueni iparkiállítás: Plauen város kiállítási érme »kiváló eredményekért«. Lipcsei iparkiállítás: királyi állam-érem »a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért«. Lüttichi világkiállítás: »Prix d'honneur«. Zwickai iparkiállítás: arany-érem kiváló eredményekért.

Az új
Berson

gummisarok

számos előnye miatt csodálatra méltó.

Hellemes, zajtalan, tartós, elegáns.